

Principatele Române înaintea Europei: o carte-manifest a principelui Gheorghe Bibescu

Prof. univ. dr. GHEORGHE BICHICEAN
Univ. „Petru Maior” Târgu-Mureș

Abstract

*Romanian Principalities in Front of Europe:
A Manifest-Book of Prince Gheorghe Bibescu*

The purpose of this paper is to reveal a book of small dimensions that can be found today at „Astra” Library from Sibiu. It has been first written in French, in 1856, in the context of the Peace Conference from Paris, by Gheorghe Bibescu, the former ruler of Wallachia, who signed it with the pseudonym Sanejouand; one year later, it has been translated into Romanian and published by using the Cyrillic alphabet.

The book has not been known so far and its importance consists on revealing Gheorghe Bibescu’s attitude towards unity, so as his knowledge on Romanian history, as we may conclude by considering the historical, political and legal arguments he has brought out.

Keywords: *Romanian Principalities, Gheorghe Bibescu, 1856, Romanian unity, “Astra” Library, Sibiu.*

În colecțiile speciale ale Bibliotecii ASTRA din Sibiu - Cota C.I./88, nr. inventar 2715 - se găsește o carte de mici dimensiuni, care mi-a atras atenția de la început prin titlu (*Principatele Române înaintea Europei*), prin conținutul și mesajul său, prin momentul redactării și publicării. Cartea a fost scrisă de Gheorghe Dimitrie Bibescu, principe al Țării Românești în perioada 1842-1848.¹

Gheorghe Bibescu a scris și publicat această carte în anul 1856 la Paris, în momentul desfășurării Conferinței de pace care a urmat războiului Crimeei (1853-1856). Conferința de la Paris s-a reunit în perioada 25 februarie - 30 martie 1856, fiind prezidată de contele

¹ Gheorghe Bibescu s-a născut la Craiova în anul 1804 și a murit la Paris, la 1 iunie 1873.

Walewski, ministrul de externe al Franței. Rusia a fost marea perdantă în urma războiului și a hotărârilor Conferinței. La Paris s-a proclamat autonomia Principatelor Române, supunându-se hotărârii unirea Moldovei cu Țara Românească și internaționalizarea Dunării. Rusia, care nu mai conta ca putere în Europa, era obligată să retrocedeze Moldovei trei județe din sudul Basarabiei (anexate cu „bunăvoința” Turciei prin pacea de la București, în 1812), adică Bolgrad, Cahul și Ismail. Un adevărat act de justiție ar fi impus ca întreg teritoriul dintre Prut și Nistru să revină Moldovei.

Discuțiile aprinse și interesele divergente în privința unirii Principatelor Române au împărțit marile puteri în trei tabere. Franța, prin glasul contelui Walewski, Rusia - care, ca țară învinsă, dorea să obțină o pace cât mai puțin defavorabilă -, Prusia și Italia (ambele urmărind scopuri identice, adică realizarea unității politice) s-au pronunțat fără rezerve pentru unirea Principatelor; Anglia s-a pronunțat cu rezerve, știut fiind faptul că ori de câte ori se redeschidea „problema orientală,” interesele ei puteau fi atinse prin împărțirea „moștenirii Imperiului otoman;” Austria și Turcia au fost de la început împotriva, ambele fiind „beneficiare” ale stăpânirii unor teritorii românești de importanță majoră pentru imperiile lor, susținând că „popoarele” celor două Principate nu doresc unirea. De aceea s-a hotărât consultarea lor în cadrul Divanurilor Ad-hoc, organe consultative cu reprezentare socială largă. Falsificarea alegerilor în Moldova de către caimacamul Nicolae Vogoride a provocat un adevărat scandal diplomatic, iar un nou război a putut fi evitat doar prin compromisul realizat de Franța și Anglia, în urma întâlnirii dintre suveranii celor două țări la Osborne. În ciuda manevrelor Turciei și a hotărârii Conferinței de la Paris din 1858, cele două Principate Române s-au unit, prin alegerea lui Alexandru Ioan Cuza ca domn la 5 și respectiv 24 ianuarie 1859 (Iași și, respectiv, București).

În acest context, fostul principe al Țării Românești, Gheorghe Bibescu, s-a dovedit a fi un adevărat apărător al idealurilor de unire ale celor două Principate dunărene, inflamând prin mesajul său spiritele unioniste și dovedindu-se un foarte bun cunoscător al istoriei românilor. Argumentele pro-unioniste pe care le aduce sunt de ordin istoric, juridic și politic, subliniind statutul politico-juridic al Principatelor române de-a lungul veacurilor în raporturile cu Înalta Poartă și cu celelalte mari puteri europene interesate mai mult în promovarea propriilor interese în spațiul

românesc, devenit loc de intersectare a rivalităților acestora, care au îmbrăcat de cele mai multe forme violente.

Scrisă într-o primă ediție în limba franceză, cu titlul *Les Principautés roumaines devant l'Europe*, semnată cu pseudonimul Sanejouand, cartea a fost tradusă în românește un an mai târziu sub titlul *Principatele Române înaintea Europei* (Paris, Amyot, 8, Rue de la Paix, 1857). Această carte a fost semnalată de Nicolae Iorga în lucrarea *Istoria literaturii românești în sec. al XIX-lea* (vol. III, 1909, p. 78), de Lucian Predescu în *Enciclopedia Cugetarea* (București, 1940), iar mai târziu de Mihail Straje, în *Dicționar de pseudonime, alonime, anagrame, asteronime, criptonime ale scriitorilor și publiciștilor români* (București, Ed. Minerva, 1973, p. 69).

Scrierea, textul slavo-român, evidențiind o combinare a caracterelor slave cu cele latinești, dovedește că ne aflăm în perioada de tranziție spre adoptarea alfabetului latin.

Interesul pentru această lucrare este, în opinia noastră, de o mare actualitate, cartea nefiind semnalată între luările de poziție pro-unioniste din perioada premergătoare unirii. Cartea dezvăluie în același timp caracterul principelui Gheorghe Bibescu care, deși nevoit să abandoneze tronul Țării Românești la 1848, s-a dovedit fidel cauzei românești a Unirii de la 1859.

I. TRANSLITERAȚIE

PRINICIPATELE ROMÎNE ÎNAINTEA EUROPEI.

tradukție DUNE SANEJOUAND.

PARIS, AMYOT, 8, RUE DE LA PAIX, 1857.

Oblikînd aceste foi asăra prințipatelor Romîne, am așt drept întîl aștrarea șnș prințip sakrș, alela al independinșîi șoșoarelor Ńi al respektșliș nãionalitãșilor.

Destșle adionalitãș șaș stins din Eșroșla. Fiind-kŃ a mai rŃmas șna Ńe kare traktatele Ńele mai Ńeki, Ńrekșm Ńi Ńele mai nobș, Ńi mai kș seamŃ traktatșl de Ńaris, o Ńpoteșle, rekșnoskîndșo Ńi Ńarantîndșo, Ńel Ńșin aleasta fiŃ respektatŃ, Ńi atŃ Ńșterea kŃ Ńi intrișla rŃmŃie fiŃrŃ de resłtat din inaintea dreptșliș.

Ńrile, a kŃror kãșzŃ dorim șl așrŃșm, ne șint kșnoskște. O Ńetrefere îndelșnșatŃ în Ńrinșitate, Ńi șn ștșdiș serios al ștrŃri Ńoșlașlișilor, al nŃrașbrilor, al Ńradșliș de ŃiŃilisașie, ne Ńșnș în stare a trata așeștŃ kștie, de nș kș talent, Ńel Ńșin kș șkșles, Ńentrș Ńeea Ńe se atinșle de adeșrșrile istorișle, Ńi Ńoate de jșșteșla obserșrilor mele.

Ńștea-dom oare lșmina îdestșl o desbatere atŃ de imŃortentŃ Ńentrș Romînia, Ńi a-ș ŃŃti ast-fel, dșșle Ńșterile mele, datorita osŃitalitãșii!

Deșembris, 1856

PRINKIPATELE ROMÎNE ÎNNAINTEA EUROPII.

Partea întâi.

I.

Kestia organizații Prințatelor de care Benim astăzi sîm porbim sîmblikîșli, e șna din aleea kare traktatîșl Parisîșli a esîș, fîrî s-o hotîraskî.

Desbîțîșl de mai mîște ori de lele mai imîortante orlane ale Presîș Periođîșle, tratatîș Prin ređiste, Prin broșere îî kîrîș. A rîmas kîș toate aleeșta înkîș îînkîș akîșm obskîrîș îî nekîșnoskîșl.

Diplomașîș îî oamenîș de Stat, adîșnașîș kîș solemnitate la Konđresîșl din Paris, Ńreăș kîș nîș se înkredîș Broșîrîșlor lor lîșmîș, Ńrelîșnîșlîș o solîșîșle Ńe kare omnîșlolenîșla lor îî Ńîșneăș îî Ńozîșle d'a o deslega.

Șreamezîș sîș ne înrîștrîșm d'astîș Ńrelîșnîșre? șaș Ńreamezîș din kontra sîș fim mîșlîșmîșîș? negređîș, îî asemenea îîmređîșrîșri, ori Ńe înrîșziere e fatalîș. Prinđîșlatele Romîșne șîșlîșnkîș adîștîșnd îî nerîșđdarea lor e kîș atîș mai îîșle îî mai leđîșimîș, kîș kîș agonia adîștîșrîș îî nesîșđranđa keștîșlor Ńîștale, Ńentrîș ele, se adaogîș Prin îndelîșnîșlele șîșferîșnîșle ale okîșđalîșri streine. Ńentrîș tođîș, afarîș de Romîșni, rîșđoîșlîș îî relele șale aș îînđetat. Ńîșmîșntîșl Rîșșîș, Ńîștere belîșverantîșl, este liber, îî al Moldo-Pomîșni, de îî *neștrîș*, e îînkîș đîșle îînkeerea Ńîșșîș okîșđat de armîșlele streine. Astîș okîșđalîșle, Prinđîșlatele n'aș Brođokat'o; îî n'are nîșîș Ńîș Ńretest, đîșle kîșm n'are nîșîș Ńîș đređîș.

Eșrođa okđîșdentalîș, kare n'a intrat îî Bosfor de kîș ka sîș rîșđîșnzîșl tređeri Ńrîștîșlîș, Ńoate ea dar sîș îîngîșđîșe Așștrîșalîșlor Ńeșea Ńe, din kontra, din Ńartea Rîșđîșlor Ńrîșșea ka *kasîș belli*? Moldo-Romîșnia nîș s'a mîșntîșit de Brotektoratîșl Ńarîșlîș, de kîș ka sîș între șîșbt alt Brotektorat noș, Ńe îî îîmređîșrîșlele de fađîș, se Ńoate Ńrîșîș ka o adedîșratîș alîșșare?

Bede-a ea oare, đređîșrîșle îî Ńrîșleđeđe șale, nekontestate de nîșmenîș, kîșlîșkate đîșle Ńîș rîșșboîșl îînrîșđîșrîșș Ńentrîș șîșđîșnerea đređîșrîșlor?

II.

Fîînd-kîș armîșa Anglo-Franđezîș aș eđakșat Krîșmeea, nîș trebîșe sîș kredem kîș rîșșboîșl s'aș șfîrîșlîș. Kîșmîșl de bîștîșle s'a ștrîșmîștat, îî armîșlele nîș mai șînt aleelealîș; dar rîșșboîșl existîș îînkîș, Ńîș rîșșboîșl șîșrd, Ńîșlîș de fîșneđîș îî strateđîșle, aî kîșlor nîșmai taktîșkîș aș skîșmbat nîșmele; Generalîșlor le aș șîkîșđetat Ńolîștîșlîș.

Moldo-Romîșnia e astîșîș kîșmîșl bîștîșle, șaș mai bine kîșmîșl îînrîșđîșlelor. Aleeșta e șoarta astop nenorođîște Ńîșrîș de kîșđîș-đa Ńreșe îînkoalîș. Ńozîșlele Ńeođrafîșkîș estîșlîșkîș îîndestîșl trîșta șa stare.

Șîșđatîș îîntre treîș mari îîmđeriuri, fie-kare đînrîșnșle aș đorîș s'o kotrîșđeaskîș.

Tîșrîșșea are đređîșrîș de *șîșzeranîșitate*, Ńe kare kașđîș nekontenîș ale skîșmba îînrîș đređîșrîș de *șîșđeranîșitate*.

Rîșșîșea șîșđîșnkîș đîșđîș đređîșrîșlele de Brotektorat Ńe đobîșndîșe îî Ńe kare le a đerdđîșt.

Așștrîșea ar Ńoîș îî đîșnșa sîș konfîșșle îînrîș benefîșđîșl ei đređîșrîșle Ńe a đerdđîșt Rîșșîșea.

Șîș Stat slab nîș Ńate fîș fîrîș Ńagîșba șa îîmđreșrat din toate Ńîșrîșlele de treîș ștatîșri mari. Ńolonîșa kîșđîș; Moldo-Romîșnia se aflîș đeja îîn agonie.

Ńînrîș'o gređealîș a Rîșșîșei, Eșrođa okđîșdentalîș Ńe dormea, đeșkîșse okîș. Franđa îî Englîștera sîș bađe îînkîș bine de șeamîș ! A bîrîș nîș este nîșmîșk, đakîș Ńîșne-đa nîș Ńîșle sîș asîșgîșre frîșktele bîrîșnîșle. Îînrîș zadar s'a rîș Ńîșrsat atîșta șîșnîșle, đaka kașzele rîșșboîșlîș ar eksîșta îînkîș, đaka đređîștatea îî eksîșitate nîș Ńor đobîșndîș leđîșîșta lorîș îîndestîșlare, đaka noșîș ambîșlîș Ńor mai ștrîșka îînkîș Ńalîșea Eșrođîș. Ńe rîșîșnele Ńekîșlorîș traktate, e de trebîșîșnkîș a se zîđîș Ńîșș edîșfîșđîșș temeîșnkîș, îî edîșfîșđîșș nîș Ńa fîș astfelîș de kîșđîș kîșnd Ńa alee de bazîș đređîștîșl Ńođoarelorîș, îî kîșnd mai nainte de toate konđenđîșlele Ńe noșîș Ńorîș reșîșkta đređîșrîșle Ńe Ńekîș.

III.

Dînrîș treîș mari Îmđeriuri Ńe mîșrîșnîșesk Ńrîșnîșđatele, nîșmai Ńîșnîș are oare-kare đređîșrîș așđîșrîș-le: aleeșta este Tîșrîșșea, îînsîș îî aleele đređîșrîș șînt mîșrîșnîște Ńîșmîșrîștîș Prin kalîșđalîșlele de la kare îîșîș trag orîșđîșna.

Ńel đînrîșîș traktatîșl al Moldo-Romîșni e de la aňl 1393; îî fîș îînkeeat la Nîșkololîș îîntre Mîrîșșea îînrîșîș îîș baîșazet îînrîșș. Al Moldalîș đatîș de la aňl 1513, șîșșkris de Ńrîșnîșl Ńogđan îî șîșltanșl Selîșm I-șl.

Ńe kođrîșndeăș aleele traktate? Ńe đređîșrîș akordăș ele Ńîșrîșlor kontraktante? İatîș Ńe de de trebîșîșnkîș sîș Ńređîșđîșm kîș essaktîștate.

Traktatele aleeșta asîșgîșraș Ńrîșnîșđatelor: Nekîștrođîșrea Ńîșmîșntîșlîș, ođrîșnd Ńe orîș Ńe Mîșșlman d'a îînrîșa îînrîș Ńarîș fîrîș de Ńrîșđîșnkîș bine-kîșđîșntatîș, îî fîrîș de Ńeșea Gîșđernîșlîș Ńîșrîș;

Ńîșștrarea relîșđîș, îî đeđîșrtarea kîșlîșlîș; maxometan;

Dreptul d'a se gârnna d'uu protruile lor ledi, furd de amestekel gârnnerel: Otoman intru nimik in trebile din lustru ale Brindatelor;

Dreptul d'a alea Brindi kredtini, alei de Ediskoii si boieri Orri, di dreptul alestor Brindi de icca di de moarte aslra s'osilor lor, ksm di a deklara rusbois sa a inkeea Dale.

In skimbul alestor garanii, la kare se adloga din Partea Porii indatorirea d'a Protele Brindatele, alestea din 8rmu se indatora, di din Partele, a di di 8n tribet anbal di a reknoalte s'oremaliea Seltanelsi aslra S'eleranilor lor.

Iatu kare feru konfensiile intru Brindate di Poarta Otoman; negreut ku Poarta tratind in alest kiu k8 dnsele, trata de b8nu Doe a ei, kdi este trit ku ea era at8nu in k8lmea 8steri sale, di ku, in lok d'a Triimi ledi, ea le dikta altora.

IV.

Poarta, kare trebsi s'o murt8risim, n'a kontestat niu odatu in Brindul drepturile di Brindleiele Brindatelor, ea le a kllkat adesea in Diioare Brin falte. In lok d'a merita di d'alu atrale simlatiile Romnilor Brin respektarea traktatelor di indelinirea k8 sk8mptate a indatoririlor sale, ea insfla neinkrederea kllkind mai mlte klasse eseniale ale stibladilor. Ea kotroli mmintel Romni, rdikl forterele de kare le ok8ta, k8 garnizone kare sokotindse in mmint Brjnmesk, inrditia imdrej88 jaf8r di omor8r. Mai in 8rmu indelinind oinda sa la dreptul de rek8nosk8se formal Brindatelor d'a alele insele de defel lor, ea skimb de Brindi mminteni Brin Brindi streini.

Asu Bolitiki atit de mtoare intereselor Porii Prekit di de rea kredin, ad8 rezlatat de 8rma sl aibu. Romniea, asatsu k8 asrime, ka8tu 8n reazim de linu 8sterile kredtine de o inkon8ra. Brinul Romni, Brinkolean8, se indreut mai intiu klte A8tria, dar mai de 8rmu atas de bir8inbele l8i Pet8 Del mare, kare i fgd8ise ka di Brin8elsi Moldali, Kantemir, indelendenla Brindatelor, se indreut klte alesta di se indatoru a-88ne la disozitie 8n koru de armie d'aj8tor di a-88rofiziona tot intr'o oreme di armia l8.

Elenimentele alesti rusbois s8nt k8nosk8te. Pet8 Del mare inkee k8 Poarta traktat de la Pr8; di m8l8mit ku di skdu armiea sa, mrdisi P'amindoi alia8i rus88ndri Poru. Kantemir f8u in R8sicia, iar de Brinkolean8 il tearu la Konstantinopol im8re8nu k8 trei fi ai sl.

Asu alian8u k8 streinii, la kare Romni se 8z8seru din nenoroire s88di Brin mari s8ferinde, 8rma sl fie o mnt8itoare Prelestire Pentru Poartu. Se folosi Poarta de dn8a sa8 n8? Iu skimbu ea Bolitika? Se neloi sl intoarku s8re dn8a inimile Romnilor Brin esek8tarea indatoririlor de kontraktase, di respektarea drepturilor de kez88ise? Din nenoroire n8: Dekalitarea Brinkolean8li f8 semnal8 8nei Perioade di mai fatalu. At8nu inbele indel8ngata serie a Brindilor Fanario, - arenda; mai bine de kit Brindi, - n8miu de Poartu k8 tit8 de *beis*, konfiskind ast-fel bekil dreut al Brindatelor, adiku alela d'alu n8mi Domnitorii.

Kare f8 administratia Fanarioilor? Ea se Poate karakteriza in do8u k88inte, *inztori di jef8torii*. Libertatea Bolitiku Peri din8re8nu k8 armiea Romnu di ad8nrile obute8i; dreutate se k8m8ra k8 bani, komer8el indetase, Poarta l8oa din Paru Brod8ktele k8 Pre8el de ea ins8u xot8ra, adrik8l8ra ad8 aleead soartu ka di armia di ad8narea obuteaski: Pro8rietaru ka di Uransl era8 desk8rajadi de dajdi. Adlogind la alestea liisa de kom8nika8ie di t8lx8riile, alesta er Preskert trist8l tablo8 al st8ri Brindatelor s8bt G88ern8l Fanarioilor, al kror n8me, kiar ast8zi, n8 este 8ron8ndat dekut k8 groazu di desg8st in Romniea.

Aleastu trist8 Perioadu Din8 mai mlte dekut 8n Peak, in Premea k888ia 36 Domni feru im88u n8mai Romni, adedrate li8tori de i s88seru toate 8sterile furu milu.

At8tea miseru 8rma nead8rat s'ad8ku revolta. Ea isb8kni la 1821, in adeladu timu k8 re8888iea Grelii, di sosirea l8i l8silante in Brindate. Romni insu deklaru de la in888t, ku ka8za Gre8ilor de oea s8u tragu de Romni k8 dn8u, n8 era ka8za Romnilor di ku sko8el lor re88tind8-se n8 era de-a se tralde de s8b s8zeranitatea Poru, di alela de-a sk88ra tirania Domnilor streini, di de a reintra in bekile lor drept8r de li se kllkase.

T888ia dar n'ad8 niu o grestate d'a in888u element8 re8888ionar grek in Brindate, di Seltan8l Brintr'o skimbare a Bolitii, ar8tind8-se, kredin88ilor Romni, leal bekilor ka8888ali, deklaru, Brintr'8n8 Xati-8erif, hot88ria sa d'a inkrede in Diitor mmintenilor k8rma Brindatelor.

T888ia ar fi f8k8t bine at8nu8 d'a kom8lekta o8era de in888se, di d'a elak8a Brindatele, k88 l88ind o armie de ok8888ie, ea dete R888ie 8n Prilej, de kare alesta din 8rmu de mlte kl88ta, d'a inter8eni in faloarea Moldo-Romnilor.

V.

Des8tind k8 isk8sinu aleastu j88tu ka88u a Brindatelor, kabinet8l de Sant Petres-88rg reklam8 elak8oarea teritor88li Romnu de tr88ele Otomane. Konfensiile de la Akerman intru R888ie di Poarta f8 rezlatat8 ale8ti reklamadi (1826). Se liitea, intru altele, di aleastu insemnatu kl88u:

Oslodarii (sa8 doelozii) se lor alele în amîndoi adeste 00ri de ad8n0rile 0enerale ale di0anelor, dintre boerii 00mînteni. Ei lor 0riimi întîrîrea de la 0oartu... N8 0ot s0 fie de00rtat0 de kît k8 0riimirea R8siei. În kaz de skoatere, demisionare sa8 moarte a 8n8ia din domni interim8l se 0a kîrme8i de Kaimakamî n8mî0i de di0an8l 0rin0i0atelor.” R8siei n8 deklarase at8n0i 0entr8 întîia oar0 k0 se interes0 de soarta 0rin0i0atelor. Mai de m8lte ori, 0i înk0 de la 1774, în traktat0l de la Kainar0i 0i în 0ele de la Ia0i (1812), 0rotestase în fa0oarea 0ri0ile0iilor lor.

De este o datorie a fi 0ine-0a dre0t, kiar k8 0ri0jma08l s08, a0east0 datorie e mai sfînt0 în 8rma 8nei bir0in0i. K0 R8siei ar fi dorit înkor0orarea Romîni0i k8 stat0l s08, ni0i n8mai înka0e îndoial0. Dar 0eea 0e treb8e s0 m0rt8risim, este, fiindk0 ade00rt8l are 0i el 0rerogati0ele sale, k0 amestek8l R80ilor în 0rin0i0ate a fost din origin0 0i 0în0 mai înkoale bine-0oitor 0i okrotitor Romîniilor. Ori kare ar fi fost sko08rile lor ask8nse 0i 0ederile ambli0ioase 0e a0ea8 0rote0înd 0rin0i0atele 0i st0rînd în a s88line a8tonomia lor, n8 ne 08tem o0ri k8 toate a0estea, d'a n8 m0rt8risi k0 R8siei a a00rat m8lt tim0, 0i k8 efika0itate, ni0te dre0t8ri 0e kare 0oarta le k0lkase în 0i0ioare.

Ar fi oare dre0t a e8l0oata ast0zi, în desfa0oarea 0rin0i0atelor, temerea 0e îns8fla k8 dre0t k80nt ambli0ia r880 înaintea r0sboi88i, n8 n8mai ka s0 n8 li se dea nimik 0i înk0 ka s0 li se ia 0i 0eia 0e 0rotek0ia r880 le 00strase?

O asemenea 08rtare în 0ri0in0a Romîniilor, n'ar fi ni0i drea0t0, ni0i bine în0eleas0, 0i în lok d'a fi 00g8bitoare R8siei, ea ar asi08ra din kontra înfin00area înfl8in0ei sale, 0e kare iar 08ne s0 0i0teask0, ka s0 zik a0a, toate kelt8ielile r0sboi88i, 0sînd8-i d800 l80t0 într'o kondi0ie 0i mai rea de kît a0eea în kare le 08sece 0re0onderen0a R8siei.

S0 ne întoar0em la Istorie.

Kon0en0ia de la Akerman libera 0rin0i0atele de ok8000ia Otoman0, 0i 0eea 0e e mai m8lt, este k0 ea sti08la k0 0rin0i în lok d'a fi n8mî0i 0i destit80i d800 0oia 0or0ii, se lor ale0e d'ak8m înnainte de na0ie 0e 8n termin de 0alte ani. Trei ani d800 a0eea, la traktat0l de la Adriano0ole, R8siei reînnoi 0eki8l 0rin0i0is al a0e0erii 0rin0ilor 0e 0ia00.

A0a dar, ad8kînd80i 0inea aminte de miseria 0e domnea în 0rin0i0ate 0rin deasa n8mire la tron a arenda0ilor fanari0i, 0a m0rt8risi ori-kare i'ar fi 0rin0i0ele 0oliti0e, k0 dre0t8l d'a a0e0e 0rin0i 0i întinderea dat0 îndel8n00rii 08tere0i lor, eras d0l ade00rate 0rogrese. 0rintr'a0easta se asi08ra oare kare stabilitate 0ro0in0iilor 08n8ite de 0olitika skimb0toare a s8zeran88i. R8siei 0rofitia k8 isk8sin00 de gre0alele 0or0i 0i le întor0ea k8 isk8sin00 în fa0oarea 0oliti0ii sale. 0rin0i0atele 0rin 8rmare î f8r0 datoare resta8rarea 0i garan0ia 0ri0ele0iilor lor, 0i mai în 8rm0 0entr8 stabilirea 08nei ori0nd8iel0 0'a 8nei 0ros0erit0ii relat0e.

De 0e T8r0iea n'a l8oat ini0iat0a 8nei asemenea 0oliti0e? De 0e n'a în0eles ea k0 ade00rat8l ei interes era d'a 0rote0a 0e Romîni, ast-fel în kît s0 n8 mai aib0 treb8in00 d'o alt0 0rotek0ie? K8m n8 s'ar fi înfl8en0at 0rin0i0atele de o 0rotek0ie kare n8 se manifesta la în0el8t de kît k8 bine-faleri?

La 1828, se deklar0 r0sboi8l între R8siei 0i 0oarta. Armiea r880, în n8m0r de 100,000 oameni, trek8 0r8t8l, Mare0al8l Bitgenstein intr0 în Ia0i, detron0 0e Domn 0i adres0 Moldo-Romîniilor o 0roklama0ie 0e'i în0tiin0a k0 o administra0ie 0entral0 0a fi instit8it0 s8bt 0reziden0ia kontel8i 0alen. A0east0 0roklama0ie fi00d8ea 0rin0i0atelor 0a0ea 0e kare o dorea8, bine-falerea asi08rat0 a 8nei existen0e leditime 0i statorni0e, 0i 00strarea t8t8lor 0ri0ile0iilor lor. 08k8re0ti se ok80ar0 ka 0i Ia0i, 0i la 16 Mai8, kontele 0alen se a0eaz0 în nobile sale f8nk00ii. Treb8ie s0 în0et0m a deskrie starea 0rin0i0atelor în 0rema r0sboi88i. 0i8m0, foamete, e0izootie, 8n frig nes8ferit, 0i în sfîrtit toate relele se 00rea8 8nite k8 a0e0ea ale r0sboi88i.

0a0ea se s8b-skrise la Adriano0ole la 14 Se0tem0rie 1829.

În 0ri0in0a 0rin0i0atelor romîne, traktat0l de la Adriano0ole f8 o nob0 0i solemnel0 konsfin0ire a a8tonomie0i 0ia dre0t8rilor lor.

O8lorad8l, al k0r8i termen era fiksat 0e 0alte ani, se hot0rî 0e 0iea00. Kanal8 D8n0ri 0în0 la 8nirea sa k8 0r8t8l f8 0reskris de xotar al 0rin0i0atelor. Artikel8l al V-lea mai k8 seam0 im0ortant 0reskriea: „0rin0i0atele, Romîniea 0i Molda0ia, 08ind8-se 0rintr'o *kadit800ie* s8b s8zeranitatea 0or0i, 0i R8siei garan0înd 0ros0eritatea lor, se în0ele0e k0 ele î0i 0or 00stra toate 0ri0ile0iele 0i im8ni00iile de mai înainte, 0i se lor 08k8ra de essersarea reli0ii lor, k8 o sek8ritate komlekt0l, de o administra0ie *independen0i 0i nati0nal0*, 0i d'o întreag0 libertate de komer0.” De 0a obser0ia 0inea k8 l8are aminte 0a 0e0ea k0 traktat0l de Adriano0ole n8 sti08la nobi dre0t8ri 0entr8 Romîni, a0easta era o rek8noa0tere 0re0is0 0i solemnel0 a 0ekilor lor libert00i.

În 0irt8tea a0e0iadi traktat o komisie se ad8n0 la 08k8re0ti ka s0 redi0eze Reglamente0l organik 0e 8rma s0 fie karta sa8 konstit80iea 00rilor.

0rin08l ales d800 dis0oziti0ile date de Reglamente n8 era 8n 0rin0 absol0t, 0i 8rma s0 administrezee k8 konk8rs8l 8nei ad8n0ri nati0nale, k0reia i se 00strase dre0t8l d'a 0ota bir8l, d'a fale ledi 0i d'a adresa 0rin088i 0î00erile na0ii kiar alergînd la 08terile s8zeran0 0i 0rotektoare.

Nea00rat Reglamente0l organik n8 este ideal8l konstit80iei 8n8i 0o0ol liber. Dar de 0a 0ri0i 0ine-0a d'o0arte miseria 0i anar0iea în kare k0z8se 0rin0i0atele în k8rs de 8n 0eak de arbitrar8, 0i de alt0 0arte de 0i 0a ar8nka oki0 as0ra a0e0tii so0iet0ii înk0 în lea00m, 8nde n8 se g8se0te de kît boer8l s88 0i 0ran8l jos, fîr0 klasa de mijlok koa0t0 0entr8 libertate 0i kare konstit8e în 0rile 0i0iliasate na0ia în sine, 0a rek8noa0te k0 Reglamente0l Organik al Moldo-Romîni0i era 8n mare 0rogres 0i o konstit80ie foarte liberal0 0entr8 8n 0o0ol a0eazat 0rin 0ozi0iea sa 0eo0rafik0 între tre0 g80erne absol0te.

De la sfârșitul anilor 1829 și până la începutul anilor 1834, Răsia, ca și asigurare esecutarea tratatelor de Adrianople, okșii, prin înțelegeri cu Turcia, amândoi proșinșii, alteleșnd lăkrarea reșlamenteșli și ăneria sa în lăkrare. Reșzentantșl Rășii, generalșl Kiselef2, fș însușinat cu administrația ării, și ătiș atit de bine s'ăi îndeșlineașkă misia, inkit gșlernarea sa fș ășn ăeriod de reșlarare ăentrș Romișni.

VI.

Konșenșia de la Sankt-Petersbărg termină misia generalășli. Prin așea konșenșie de la 29 Ianărie 1834, se kărindea și elăkărea ărinșitateșl de armii Rășeșli; ăoarta din ăartei, rekănoștea formal noăa konștitășie și se îndatora a ășblika ășn ferman însușit de ășn Xati-ăerif doș lăni dășe skimbășl ratifikaăișlor. Xati-ăerifșl se ășblikă și fș o noăș konșfinșire a dreăștirilor, o rekănoăștere reșetată a îndependenșli lor administratiă și leșlatașii. ărinșitateșle se zăea (Art.4) și lor fale în toașl libertatea toate leșile trebășnișioase administrașli lor din ăășntrș, și Moldo-Romișni se lor băkăra asemenea d' o îndeșndenșii *leșlatașii komălekășl*, ăentrș tot ăea ăe ărișește la lăkrărișle lor din ăășntrș. Dășe așeasta ășma să ăroldeșde la nășmirea ărinșilor; dar, în ăirtăea konșenșii de la ăetersbărg, amăndoș kășșile, *ăentrș așea dășl nășmașl*, fșkășl ele aleșerea ăe kare regălamenteșl organik i-o reșevase nașli. Amăndoș ărinșii, fășl dar nășmiș de kășșile săzeranșl și protektoare dășe îndeșleșerea ăe aășl între dășnele, Mixail Stărzea fș nășmit în Moldăvia și Alexandă Gika în Romișnia. Aăeășl din ășrmă aleșere fș nenoroșit și năș întărze mășl ka să se inkredinșde de așeasta, și nașlia și kășșile. Obăteaska adășnare se ăăzș neșoită a eșășne ărintr' o adreș șolemnășl ăișăerile ări kășșilor săzeranșl și protektoarșl.

Kășșile în ășma răgănișniș adășnări obăteșli, orăndășir a se fale o ăerșetare administrări ărinșășli, în ășma kăria ăoarta ărintr' ășn firman, ăe akăza ăe ărinșășl Gika, îl deăertă, imăștăndă-i nedreăteșile și abăzărișle ăe se săășășir în ășmea domniș sale3.

Ășșniș ăentrș întăria oarșl se ășse în lăkrare Regălamenteșl orăanik; aleșerea ărinșășli ăentrș întăria oarșl se fșkă șăbt forma konștitășională a ării.

Nășmele ăe eșli din ășma aleșeriș nașionale fș așela al ărinșășli ăibeskă. El domnea de ăase ani kănd izbăkni reșolășia de la 1848. De la ășrmărișle Senei, aăeășl reșolășie trekășe ăeste Eășroăa și rășșnășl ăișn în Orient. ăibeskă neăștănd ășne șaăișl reșolășiei și ne ărănd să-i fie ăef se trase din domnie.

Reșolășia romănișl, ăeneroășl în sine, era în imășreșășirile de așăniș o imitaăie ăerikăloașl ăentrș ăarșl, ăe ărin ăoziăia și ștarea sa șoăială năș era ăregătită la niște asemenea eșenimente.

Tristeșle șale rezăitate năș întăziar a se arăta, și o îndoită okăăăie de ăășri și Rășli, kășm și konșenșia de la ăalta-Liman (Mai 1-ăș 1849) fășl konklăzia reșolășii.

ărin aăeășl konșenșie se sășșenda adășnărișle și în lokășl loră se adăta *dășanele ad-bok*, ale kărorăș membriș, în lok d' a fi aleșli de nașlie, se nășmeăș de ărinăș kare ăștea a' i deăertă dășășl ăoinăa sa. În lokă de ărinșii aleșli ăe ăiașl, se nășmea de amăndoș kășșile doș gășlernatoriș ăe kășșă de ăaăte ani. În aăeășl kalitate se aleseră și se nășmiră Domniș Șătirăi în Romișnia, și Gr. Gika în Moldăvia.

Konșenșia de la Balta-Liman e ăea din ășrmă ăe s' a înceeat în ărișăniăa ărinșitateșlorășl între kabinetășl Sant-ăetersbărgășli și ăoarta otomanășl.

Aăi se odărește istoria trekășășli.

Partea a doua.

VII.

Din așul dășeroașl istorie, ale kăriș trășări ărinșitateșle le-am skăat într' ășn kăiș reșede, kare șănt îndeșșășirile ăe ăștem trăăe, kare șăntă lekăișle ăe ișăorășk ăentrș ășterile eășroăene în ăeneral și ăentrș fie-kare din tr'ășnele în ăartikășlar?

Mai 'nainte de toate rezăită kă ărinșitateșle Romișne șănt *ătonome*; și kă nișeni, nișli kiar ăoarta, ăe le este săzerană, n' are dreăștă d' a se amesteka în trebișle lor din ăășntrș.

Al doilea, kă Rășia, ka șkă d' a șăși ăroiketele ei de întădere și konkistă, a garantat ărinșitateșlorășl niște dreășări ăe kare ăoarta, fășl d' ale kontesta în ărinșii, le kălka ărin faăte.

Dăkă este ăineăa în dreășt de a akăza ambăiă ăeșli dăntăș, kășășl eșidentă a rășboiășlișl trekăș, trebăe însă și rekănoașkă kă nișli o alăș ăștere ka ăășăia, n' a șerșit, ărin greăalele șale, aăeășl ambăișle ăe era aăroăe d' ai deșeni făneștă.

Aăeștea șăntă kășiderăișle așăra kăroră îșistășm.

Bom arăta în ășrmă kare șăntă ăerikolele ăe ameninăă așăzi ărinșitateșle în dreășărișle ăe ăștonomiea lor, și tot într' o ășme ăom îșăerka a găsi și ăămăășirea aăeștor reșle.

Austria se înțeală dacă krede kî fîrî de Prîmejdîe Doate sîkude Bolitîuîi Parilorî.

În Ğeneral se krede kî Statîrîle Ğele mîrî sînt lesne de kotrolît, Dî Ğlekînd de la aĞest ĞrinĞuî nîmai, nî se ġîndeġte kî de mîlte ori Ğtêrea lor konsîstî kîar îġ ĞroĞrîa lor slîbîmîġne. Îġtr'altî kî Ğm am Ğtêea esġlika resîstêġla Moldo-Romîniê, (dakî n'am Œorbi de kît de dîġsa), de a nî kîdeea îġ mîġnîle Œneîa dîn Ğtêrîle Ğe o îġnfêġnesk?

Kolġkînd dreġtîrîle ĞrinĞuġatelorî, Doarta a slîġîġ Ğroîktele Rîsîeî, dîġdîġîrîrîleġ de amestek îġ Parî Ğî de Ğroteġearê.

Rîsîa, dîĞġ Ğe a Ğregġîġ dîġġrîle a îġġdîġ domînaġîa eî Ğrin bîne-faġerî, a îġġerkat îġ Œrġġ a kolġka îġ Dîdoare îġdêġdêġġla ĞrinĞuġatelorî Ğe a îġsġ-Dî garîġtase; îġsġ n'a îsġġîġ îġ aġeast.

Ğîkînd aġeaaġî îġġerkare, Austria nî se adastî la aġeaaġî neîsġbîndî?

Okîġînd ĞrinĞuġatele kî konsîmġmîntîleġ Ğorġuî, al Franġeî Ğî al Engġlîterîeî, kî skoġġ de a Œstra neġtralîġtêa Ğrîrî, Ğî de a o skîrî de okîġġaġîa rîsî, sġbt Ğe Ğretêkġ Ğî kî Ğe dreġtîġ mîrî le okîġġ astîġî kînd nî mîrî eksîstî nîġî Œnî motîġġ dîn Ğele Ğe îġsemnarmî? Alîatî a Franġeî Ğî a Engġlîterî îġtr'Œnî rîsboîs a kîrîrî mîsîe a fost d'a aġġra dreġtîrîle amerîġdate de Ğretenġîle Rîsîeî, Ğrekîm Ğî trêġeaa Ğrîrîleġ, Austria ar Ğtêea oare, fîrî de a da bîġnêli Eġroġeî desġre îġtêġġîle sale, sî kalle dreġtîrî Ğe kare ea a Ğrîrî sî fakî Ğe aġîî sî le resġekteġe?

Ğrêġîndînd kî stîrîġînġ okîġġaġîa, nî Œa dobîġdî altî resġġatîġ de kît a da bîġnêli desġre bînele'î kîġetîrî Ğî d'a rîdîka îġ kontra'î oġîġîa Œġblîkî, Ğe nîġî Œîġġ astîġî nî Ğrêa 'î a fost faġorabîlî, dîn Ğrîġîna Bolîġuġîeî sale Doġġîtoare îġ Ğrêmaa rîsboîlî. Sî adġogîm îġkî Ğî Ğî de Œa fi aġîġġ ġîġdîġîrî sekrete Ğî ambîġuîoase, aġele nîġdeġî nî Ğot îzġbîġ îġtrîġ nîmîkî. Ğetîrsġbîrġġ Œġserîġ Œîena, Ğî nî Œa îġġdîġî sî îsġġteaskî îġ folosî altîa kolġîa Œnîrî orîġînaġî Ğe n'a slîġîġ Ğe Rîsîa; Franġa Ğî Engġlîġtêrîa, kare n'as Œerîrî resġelîlî, îġî Ğor Ğîġe fîġġġîġîle lor, adîkî de a nî Ğermîte Œneî alîate, Ğe nîġî n/a tras slîada, sî se bîkîrê sîġġrî de o konkîstî terîtorîalî, kî kare se kalkî dreġtîrîle Ğî îġteresele êkîlîbrîlîrî Eġroġeî, Ğî a kîġleġ sîġîrîrî frîkġtêle Œneî dîktorîrî kare n'o kosġġ nîmîk Ğî kare nî se a sa.

X.

Okîġġaġîa dar de astîġî a ĞrinĞuġatelor de armîle aġstriaġe, kî Ğrîmîrêa Ğorġuî, este o a doa îġsemnîġġ ġrêġealî Ğe faġe aġeastî Ğtêrê îġ aġġġba Romîniê.

Dîn nenorolîrê aġeastî nî se Ğea dîn Œrġġ, Ğî mîrî aġem îġkî o a trêia îġmîġtare a'î faġe atîġ mîrî serîoaġî, kî kît se atîġle mîrî mîlt de aġonomia ĞrinĞuġatelor, îġ momentîleġ aġeastî kare este Ğel mîrî deġîsîġġ Ğî mîrî kîrîġî. E Ğorġa desġre fîrmanîl de konġokġaġîa dîġanelor kemaġe Ğentîrî a esġrîma oġîġîa ĞrinĞuġatelor Ğî dorîġġe lor îġ Ğrîġîġna orġanîzîaġîeî Ğîtoare.

Îġ Ğîrġtêea aġestîrî fîrman, (îġ kontra kîrîrîa Eġroġa n'a zîs nîmîk Œîġġ akîm) ĞrinĞuġatele Ğor fi ele oare konsġġtate? Îġ Ğe ġod Ğî Ğrîġe Ğe organe îġî Ğor esġrîma dorîġġe Ğî trêġîġîġe lor?

Ğîġîġî kometîġtîrî, Ğentîrî formarea kîġrora nî s'as konsġġtat nîġî leġîle, nîġî dîġîġe, nîġî Œîġîeîrîle Ğî ġradġl de Ğîġîlîzîaġîe alî Ğrîrî, Ğor konsġġġî fîe-kare dîġan. Aġestê kometîġtîrî se Ğor mîrîġînî a'ġî eksġrîma dorîġġe Ğe se Ğor examîna îġġî de kîġre Komîsîeaa eġroġeanî; Ğî, dîġġ Ğe Ğor trêġe mîrî îġġîġ Ğrîġtr-aġest essamen, se Ğor sġġġne Œnîrî al doîlea examen Ğî Ğor deġenî Œîeġtîl desġaterîlor Œġterîoare îġtrê Doartî Ğî Ğtêrîle alîate.

Îġsġ, dîġġ aġestê îġġerkîġîrî Ğî deġbaterî, ĞrinĞuġatelor, kare sîġt Ğarġea îġteresanġġ Ğî ĞrinĞuġalî îġtr'aġeastî desġaterê, lî se Ğor da Ğel Œġġîġ dreġtîl d'a aġea rêġrezentanġî, kometîrî, saġ mîrî bîne aġokaaġî îġ konferîġġe Ğe se Ğor Ğîġe ka sî le ġstîfîġe Ğoîġġe, sî le aġere Ğerîrîle Ğî sî le sîsġîe dreġtîrîle?

Nî! Fîrmanîl e xotġġîtorîġ; ġlasîl Moldo-Romîġîlor nî se Œa aġî îġ konferîġe: eî nî Ğor aġea nîġî ġlas delîberatîġ, nîġî ġlas konsġġtatîġ; nî Ğor aġea nîġî kîar Œġ delegat kare sî le aġere dreġtîrîle, Ğî relaġîle dîġanelor kî komîsîeaa eġroġeanî se Ğor Œġra *Ğrin mîġloġîreaa komîsarîġġ otoman*.

Nî e desġl atîġ: Doarta îġî îġkeîe fîrmanîl mîrî rîġ de kît îġ îġġeġe. Tîrîġîa, Ğrîġ Ğel dîn Œrġġ artîkol, deġklarî kî ton de stîġîġ desġîrîġîġ, îar nî se sġzeran, kî dîka dîġanele Ğor îġġrîġî nî sî ġasġ dîn Ğîrîl lîkîrîlor eksîstîne, se Ğor *lîġaa mîsîrî de doġenîrê Ğentîrî asemenea Ğtêtare*.

Doarta, skîrîġîġ Ğî Ğor bîġnd ast-fel Romîġîlor, Œîġ kî adêġġratîl eî tîġlê, aġela Ğe Ğî se da Œîġġ astîġî de Eġroġa, aġela sġb kare ġîġreazî îġ traktatîl de Ğarîs, este tîġlêl de sġzeranġî. D'aġî îġ Ğîġîġ dreġtîrîle asġġra Romîniê, îġsġ d'aġî Ğî îġdîtorîrîle. Tonîl dar Ğî dîsġozîġîle fîrmanîl nî se asemîġġġ kî îġdîtorîrîle Ğorġî Ğî Œġġesk Ğestê dreġtîrîle ĞrinĞuġatelor.

Traktatele Ğorġî kî Rîsîeaa, desġîġîġate îġtrîġ Œeeaa Ğe Ğrîġesk relaġîle îġtrê dîġsele a aġestor doġġ Ğtêrîeî, rîġmîġ îġ fîġîġġ îġ Œeeaa Ğe Ğrîġesk dreġtîrîle rêġġnoskîġte Ğrîġtr'îġsele ĞrinĞuġatelor, dreġtîrîeî kezġġîġîte Ğrîġ traktatîl de la 30 Martîe5, Ğe kare Doarta Œrêmezî sî'î resġekteġe.

Sî ne îġtoarġîem akîm îar la ferman. Kare 'î este sensîl? Kare este Ğîrîl lîkîrîlor dîn kare dîġanele nî Ğot Œeġî? Œîġġġ la Ğe Œġġġ le este ertat a manifestaa dorîġġe Ğrîrî? Lî se Ğorġ lîa îġ bîġare de seamî aġea manifestare? Asġġra aġestor keġîî eksîstî o adîġkî tîġere.

Komiteele, ziile firmanşl, „aş drept a delibera aşşra Regşlamenteleorş Őrinşiatelorş”. Ađesta e dreptşşş Őel mai řntins Őe li se akordş. Sş Ősam kş dreptşl ađesta 'l-a ađşť Őrinşiatele Ői kş era de Őrisos a se mai şđefika din noş, dar sş ne řntrebşm Ői sş řntrebşm Őe Őoarta, Regşlamentele şnt ele oare institşşii Őiđioase? Imşerişl otoman are mai bşne? Ői n'ar fi de dorit Őentrş reşeneralia Imşerişşii sşş sş aibş asemenea Regşlamente řn toate Őroşinşile ei? Őine mai krede astşzi kş Regşlamentele şnt řriđina relelor Őe břntşŐe Őara Romřneaskş? Őine nş Őtie kş ele Őroşinş mai mşlt din nestatornřia Ői sşbşđişşnea gşşernşşş ei, iar mai kş osebire din neřnkrederea Őe are Romřnşş řn zioa de mřine, Ői din nekontenitele řřmřntřri Őroşenite din intrřiđile ambiđiilor, nekontenitş řn lşřtş, Ői de konfliktele řn kare şnt Őşse interesele Őşterilor Ő' o řnŐeşineskş

Şřřnd Eşroşla ađesta Ői okşđřndşse nşmai kş reşiziea leđilor din Őşntřř, n'ar Őştea řineşla sş kreazş kş nş este serioşş đisşşş a řřmřđiş řşşş Ői kş řşđe de řřileşş a gşşi rana ka sş nş fie silitş a o Őiņdeka?

Dreptşl d'a delibera aşşra Regşlamenteleorş Őrinşiatelorş, dreptş Őe kare firmanşl nş'l kontesteazş, kşm řl řnŐeşle oare? Aleşerea řrinşilorş este oare kolřinsş řntř'řnsşşş? saş Őşterile Őoeskş sş Ői řnsşşleaskş misiea d'al nşmi? Őoarta Őoeşte sş'ľş aleagş ea? Ői Őşterile Őoeskş sş se amestře řn reşiziea Regşlamenteleorş

Řnainte de firmanşl din Oktombrie 1856, ađeste Őşnktşri nři kş eraş řn dezbatere.

Konşenđia de la Őalta-Liman (kare nş sşşşđnda de křť Őentrş Őalte ani, astşzi ekşđirađi, konstřitşđiea Őri), ađeastş konşenđie este akşm đesřinşatş Őrin řşşboiş Ői Őrinşiatele reıntřř neađřrat, astfel o Őere dreptatea Ői traktatşl Őarisşşşş, řn dreptşrile lor rekşnoskşte de traktatşl de Adrianoşole Ői regşlamentele orşanişle. Bor fi dar řn dreptşl řřiđeşielor lor d'ađi aleđe řrinşii Ői d'a se administra řn Őirtştea Őekilor lor kađitşlađi, neřnřet reinoite saş konfirmate.

Daka dreptşl de a'ři aleđe řrinşii se Őa lşa řrinşiatelorş, daka aştonomia lor se Őa mřntşi, daka Eşroşla Őa Őretinde a se amesteka řn redakşiea Regşlamenteleorş lor, atşnři ori Őe omş serioş se Őa Őştea řntreba Őe a sşşjit Romřnilor řşşboişl, řn şřma křşria aş sşferit atř de mşlt, la Őe le sşşşşte astşzi Őrotekşia Eşroşei; neađřrat nş la alta, de křť ai fale mai nenorşđiđi, mai maltratadı, mai Őşđin indefendşđi, đřndş-le leđi điktate de streini; ar gređi atşnři oare Romřni đakş sşşşđinđ ar Őere trekşşl kş relele lşi?

XI.

Traktatşl de Őaris, Őe Őşstreazş řřiđeşiele řrinşiatelorş, a řntređş o simđitoare modifikădie řn starea lor. Őoarta řmřine sşzeranş kş dreptşrile ei de tribşşş Ői omaliş, Ői Ői řndatorirele Őe de mai mşlte ori a sşşskris, dar řn lokşl Őrotektoratşş *eshlşş* al Rşsiei, sşkşde Őrotektoratşl *kolekři* al Őşterilor Őelor marş ale Eşroşei.

Ađest Őrotektorat kolekři Őa fi saş o Őorbş zadarnikş, saş Őa ađea de řintş skoşşl de a da řrinşiatelorş o khezşşire mai neinteresatş Ői kş rezşitate mai řrinşioase de křť ađeşle Őe le dedeşe Rşşiea, Őa ađea de řintş ađřrea dreptşrilor lor řn kontra řşşřor ađelora Őe ar Őoi sş le kađe.

Kare şnt Őerikolile Őe ameninşđ dreptşrile řrinşiatelorş?

Kare şnt mijloăşle Őele mai sigşre Őentrş a le feri d'ađeşle Őerikole?

Řnainte de řşşboişş din şřmş Őřimeđia Őenea de la Rşşia. Mşşşmitş şnei řolitři iskşşite, ea Őriş a'ři statornři Ői a'ři kreşte řflşşnřa sa řn řrinşiate. Akşm řnsş Őroiektele ei s'aş dat Őe fađi; maska a křşřť Ői nş ne mai Őştem teme de đřnsa.

Őea Őe este de temşť astşzi Őentrş řrinşiate, este ađel sđirit de temere řn řriđina Rşşiei, Őe kare 'ľş-am mai sşşş Ői kare essistş kiar đşŐe řşşboişl trekşť. Este kş dreptşl oare a nş Ősa Őe Romřni sş se bşkşre de dreptşrile Őe le a dat Rşşia, nşmai fiind kş le şnt date saş garantate de ea?

O asemenea gređalı, a lşa şmbra dreptş realitate, nş se Őoate fale de nřte ađřřrađi řolitři.

Őřimeđiile Őe ameninşđ astşzi řrinşiatele, o Őştem ziile kş řnkredere, řin mai mşlt de la Aşştria Ői Őoarta de křť de la Rşşia.

Őe trebşe dar sş fakş Őşterile Eşroşii ka sş ađere dreptşrile řrinşiatelorş Romřne Ői sş le asiđere Őrosřeritatea? ĐşŐe ideea noastrş, doar lşkřřř ar ridika aneđoinşle, ar nimiđi toate stađilele, ar řnřřna toate ambiđiile, Ői ar fale a řnřeta toate intrřiđele.

Őea din řřş, sş deklare ađřrate de ori Őe křllkare dreptşrile Őe řrinşiatele dobřndiserş řn şřma traktatşş de la Adrianoşol.

Őel d'al doilea, sş dea đoş garanşii ađestor dreptşri: şnirea řrinşiatelorş Ői ereditatea řrinşişş, ales de naliea Romřnş řn đeřlinş libertate.

Şnirea řrinşiatelorş are řn fađorşş ei şn Őroşerşş Őeki dar ađřřrat: şnirea fale Őşterea. Nş este đođeditş Őşterilor, ađelora Őel Őşđin Őe n'aş nři o ambiđie kş Őşterea relatiş a řrinşiatelorş, řn lok d'a fi Őşşşbitoare la Őr'şna đintr'řnşle este o garanşie de ređaos Ői řinişte Őentrş fie kare đintr'řnşle řn Őarte, Ői o balanş Őentrş ekilibřş Eşroşii.

Şneaskş-se Moldo-Romşnia, Ői Őa forma o nalie řn kare intriga kş aneđoinş se Őa strekşra. Beđiniş Őor gşşi o barierş grea de sřrit; Tşřřia are řnainte-o barierş mai serioaşş: integritatea ei nş Őa mai Őştea fi ameninşatş ađa de

lesne, și țara de o țară astfel, în lok de a fi împotriva, 'i ar fi kș atŭt mai kpedințioas, kș kŭt ar țedeia kŭ ōrin țolitika în țelea țu și țenepoasŭ a țorții, 'i a dobŭndit țeterea a țarra kiar țe țoarta ți a se țarra țmțreșnŭ !

Șneaskŭ-se țrințitate ți în lok de a fi șn kŭm țeskis țetșlorș nŭțțirilor ți okșțadiilorș dekorate kș ori țe țitlș, în lok d'a fi eksșșe țrin țitșalia lor țolitkŭ nekontenitelor în țazi, ka ți lokșitori esșșț frigșrilorș de bŭț infekte, țor forma o miliție destoinikŭ a țarra frontierele ți a slșji de ațanțardŭ Otomanilor, atșnŭ țmțntșlș lorș, okrotit de astŭ țetere relatiŭ, țu fi feritŭ ți țu țrodșșe kș sekșritate bogŭțile sale din țșnțrș. țroțrietșile, mai nekșțitate astŭzi, se țor akoțeri kș bogate xolde. Ștețle sale țnŭ ați țșști, nestŭțbțște mai de niț șn drșm, se țor akoțeri în skșrt timșș kș țosele, kare țor țnlesni komșnikalia, ți în fine drșmșrile de feri țor brțzda țnșșle sale kŭmții. Ațle sale țor țeleni nițte arterii bine-fukțtoare țentrș komerșș ți ți țilizatiie, ți Eșroția țntreagŭ țu țrii kș bșkșrie efekțl țrotekției sale ți țu țriimi tribșțlș rekșnoțnții Romŭnilorș.

Ka șl se realizeze ațest țiitor, mai este țnkŭ o mțșrș de țntrebșnțat, nș mai țșșin țolositoare de kŭ țea din țŭș. În țitșalia țolitkŭ în kare se gșșțe țoldo-Romŭnia, dșș kșm noșa nșmire a țrințșlș țe țalte ani ni s'a țrșț șn țas șire țrogres, ți țea țe țiaŭ se țreia ți mai mare, asemenea ți ereditatea țri ni se țare neațrat țrebșnțioasŭ.

Atșnŭ nșmai se țu țșne șn termen ațestei nestatornții, kașzŭ țrințiaŭ a țetșlor nenorșirilor Romŭniei. Atșnŭ nșmai țor țnteta intrițle în țarț ți kiar afarț din țarț. Oamenii țșminații ai țrințiatelor, în lok de a se dețrta de ațșșlș nației, se țor strŭnșe țmțreșrș ți țor slșji țmțreșnŭ țara, kŭnd nș țor mai fi țreokșțadi a țri slșji țroțriile lor ambiții. țeloziile, rițalitișle din familii, tot-d'așna țșneșe în Statșrile țele miș, se țor stinșe țșșin kŭte țșșin; ți în fine, țrințșlș ne mai fiind țșș în țșșț ka în țrețș, ne mai fiind silit a țri țntrebșnția țrenea ți faktŭțșile ka șl țlakŭ țșșterilor streine ți s'ŭ țrețteaskŭ țri șș la ai țri mijloașe d'a țiză la șn tron efemer, nș țu mai ațea alte grije șș alt șșșș de kŭ ațlelea de a administra țara desțrșrŭnd toate isțoarele de țrosțritate șșț țrițegerea șnei adșnțri naționale ți șșț țaranția țortii ți a Eșroții.

Ațeasta este, ni se țare, solșșia țea mai de dorit în ștarea țșkrșrilor de astŭzi, fiind kŭ este țea mai țraktikabilŭ, ți fiind kŭ, resțektŭnd drețșrile țșșerii șșșerane, asișșrșm tot țntř'o țrenea drețșrile ți țriițle țele nației Romŭne.

XII.

Ațeastŭ solșșie konformŭ, în țarte țel țșșin, kș intențiiile a țrei din țșșterile țe aș șșskșris țraktatŭ țarisșlș, Konțreslș ar fi țșșț s'o xotŭraskŭ ți s'o adolțeze. Kș toate ațestea țlenițotențiarii aș țreferat șl mai adște. Ațeastŭ adștare țșneșț intereselor Romŭniei de kare o ține de noŭ ani în neastŭmțr, nețtiind kșm o șl se rezolțeze keștiile țndamental a țe organizatiŭ ei, Romŭnia a țriimit-o kș linițte ți resignaț.

Kșm ar fi țșșț ea șl țorbeaskŭ, kŭnd ței țe o gșșrșnŭ ți țnkide gșra, șșșrșm țjrnalele; kŭnd armiile streine i okșțș teritorișlș kŭnd kiar țșșrșie al kșreia interes ar fi ka ea țea dintŭș șl ațere indŭpendenția Moldo-Romŭniei ți țmțntșlș ei de okșțadii streine, ea țngđșșe okșțadia așșrieakŭ, lasŭ șl se țdeaskŭ dorinția de dominație, ți țrințřn țirman se țmțotrițte a țsa țe Romŭni s'ŭ ți manifesteze dorințle ți s'ŭ ațere drețșrile țrin țreșșentantŭ aței de dŭndŭ, drețș de ațrare țe se akordŭ țiar ținoțadiilor! țșșerea dar a Romŭnilorș nș este șn konsimțmŭnt al lor, ți este mai kș seamŭ o elokțentŭ țrotestalie țe le este ertat țelorș slabi. Askșlțe ațeastŭ țșșere țșșterile eșroțene, ți țor așzi țlasł Romŭniei indrețřndșse la toate, ți la fie-kare în țarte, țerŭndș kș țraktatele în mŭnŭ aștonomia lor.

Rșșilor le zŭțe: „M-ați țrotețeat mșlt timŭ ți ț'am fost rekșnoskŭtoare. Dar țntř'o zi țirŭ țretektș m-ați okșțat kș nedrețș, ți nș ț'ați șfiit, țntř'o țșșț țe nș mŭ țrițea țe mine, șl deklaraț Eșroții kŭ mŭ țșși drețș zŭțlogș.

„Kŭlkŭndș'm indŭpendenția, țe'mi țrotețeați țnŭ ați, m'ați aștorizatș a krede kŭ bine-fațerile țoastre era diktate de interes, ți ați țierđț țntř'o zi inflșenția țe dobŭndiserți dșș mșlŭ ani de okrotire. Įndrețadii-ți grețlea; ațrabi-ne aștonomia țe kare n'ați țșșț-o kŭlka țirŭ țedeasŭș.”

Așșrii: „Aț țenit în țrințitate kș skoț mŭrșrisitș d'ale țarra de nŭțțirele ți relele řșșboișlș. B'am fostș rekșnoskŭtori ți ț'am țriimit kș řrșșie ți bșnț-țoinț; dar kŭnd ne-am țnkredințat kŭ de ți s'a řkșțș țalțea, armiile tale totș țorș șl okșșe țara, n'am țșșț șl mai řrșnesk țentrș tine de kŭt nemșlșmire ți neŭnkredere. Interesele tale komerșșle ți inflșenția țe ai țrebșnția a țșștra țe Dșșnțre te ințitŭ șl adolț altŭ țolitkŭ, ți în lok d'a insșfla șra silețtete șl ne ațrabi simlatiile, resțektŭndșne drețșrile ți aștonomia.”

țșșrii: „Įmi ețti șșșeranŭ: nș'ŭ amș kontestat niț odatŭ ațest țitlș. Biș s'ŭ țer a'mi resțekta drețșrile. De țe nș te țnkrezi în mine? De țe țngđșșe okșțadia teritorișlș meș? De țe amenințŭ țekile noastre țriițleșiri? De țe țnțbșșețŭ țlasł dorințelor mele? De țe nș țnțđș ka la konferințle țe țor xotŭř țiitorș meș, șl am, daka nș řreșșintantŭ ai naționaliții mele, kare șl țoteze kș jșdektori mei, țel țșșin țelegațŭ kare șl ațere dorințle mele? Nș țsa altora țretektșl, doritș țoate, d'a ne țrotețle. țrotețle-ne kiar țș! Resțekteazŭ-ne aștonomia țe am kŭțigat-o țrin șŭnșle de la Șșłtani țoțri, ți ne-a konsfințit'o nenșmțrate țraktate.”

Įnsřrșit, Franții ți Enđlteri: „Aŭ kombțșțț în nșmele drețșrii: fațe'ŭi șl se resțekteze drețștatea. Nș ne țrațețŭ din țiarele șnei ambiții ka șl ne țșșațŭ în țiarele altiea. Așșria n'a țrșsat niț o țișțșrŭ de șŭnș, în țrenea țe țoi ați țrșsat ț'al țostrș. N'o țșșațŭ șl kșlegŭ roadele șnș řșșboiș, ale kŭrș drșeri nșmai țoi le ați șșferit. țșșrșie țŭ e

datoare respect pentru integritatea de 'i-ad' asiurat; întrebându-i influența legitimă de ați dobândit aserți'i, ka s'î ledad'i kașsa noastr'î, de este dreașt'î și ka interes'î at'î de Țoi k'îț și de noi.

„De și Stat sekondar, România are și ea oaloare în oki Eșroși și în ekilibrel ei. Ea neștralizază adest mare rîș al Dșnșri, șnșl din Țrinșșdalele arteri ale kontinentșlș. Aș fost dest'î de Țșternișle ka s'î Țreint'îșșinaș, fiș dest'î de înșleșște ka s'î Țreșședeșș r'îșl.

„Gredalele dișșomaliș s'î nș mai formeze așșelaș nod al kestii Orientșlș de ka re sabia Țoaștr'î 'lș a Țiăș.

„Asigrașș-ne așșonomia și nș îng'îdșșiș ka s'î fimș niș Țașal'ik Țșrșșek, niș Țroșșinșle rșșeask'î săș așștriak'î.

„Așșeasta ar fi în kontra interesșlș Eșroși și dșș kșm a zis șn mare orator Englez: *în kontra dreșșlș*.

„Ministerșl ka re dirișșle trebișle Englșteri, s'a arșșat tot-d'așșna așșșșitor al dreșșlșlș nașșiilor; Țrșșșind așșși așșșșarea dreșșșrșlș Romșniș nș 'ș ar skimba Țolștika, și nș 'ș ar înmșșlș nșm'șrșlș inemșșiilor șș.

„K'îț pentru Franș, România de tot-d'așșna a simșșit o Ție simșșatie pentru d'șșna, și înș întoarșle oki asșșrș'i ka șșre o șorș mai mare în Țișșilizalie și Țroșșres și adast'î de la d'șșna șșrișșin și Țroșșekliș.”

Iat'î de zile Eșroși Țșșșșșș România. și noi, ka s'î înkeșșm, ne întoarșem la o konsideralie dezșșoltat'î în așșeash'î skriere și întrebșm: Ka re a fost kașza amestekșlș Rșșii în Țrinșșdalele Romșne? K'îț ka re dreșșșrșlș Țrinșșdalator de Țoarta Otomanș.

Așșșealeș kașze n'ar Țrodșșle așșșealeș efekte? Mișșlokșl deșș mai sigșr pentru Okșșident d'a desșșișla înșșșinșla rșșș în Orient, nș este d'a Țșrșșle Țișș și șrmele bine-fașșerșlș rșșșșș; și de a garanta dreșșșrșle Țoșșoarelor și de a le da mai mșșl de k'îț de le dedese Rșșia.

Țșșrșle okșșidentale se înșșoek oare de isb'inda șșnei asemenea Țolșitiș?

Traktatșl din Țaris fi-șla oare nșmai o x'irtie skrișș?

FINE.

II. TRANSCRIERE ÎN ALFABETUL LATIN MODERN

PRINCIPATELE ROMÂNE ÎNAINTEA EUROPEI

Traducție după SANEJOUAND

PARIS, AMYOT, 8, RUE DE LA PAIX, 1857

Publicând aceste foi asupra Principatelor Române, am avut drept țintă apărarea unui princip sacru, acela al independenței popoarelor și al respectului naționalităților.

Destule naționalități s-au stins din Europa. Fiindcă a mai rămas una pe care tractatele cele mai vechi, precum și cele mai noi, și mai cu seamă tratatul de Paris, o protecție recunoscând-o și garantând-o, cel puțin aceasta fie respectată, și atât puterea cât și intriga rămâie fără de rezultat din-naintea dreptului.

Țările, a căror cauză dorim să apărăm, ne sânt cunoscute. O petrecere îndelungată în principate, și un studiu serios al stării populațiilor, al năravurilor, al gradului de civilizație, ne pun în stare a trata această chestie, de nu cu talent, cel puțin cu succes pentru ceea ce se atinge de adevărurile istorice, și poate de justețea observărilor mele.

Putea-vom oare lumina îndestul o dezbatere atât de importantă pentru România și a-i plăti astfel, după puterile mele, datorita ospitalității!

Decembrie 1856.

PRINCIPATELE ROMÂNE ÎNNAINTEA EUROPEI.

Partea întâi

I.

Chestia organizației Principatelor de care venim astăzi să vorbim publicului, e una din acelea care Tratatul Parisului a expus, fără s-o hotărască.

Dezbătută de mai multe ori de cele mai importante organe ale presei periodice, tratată prin reviste, prin broșuri și cărți. A rămas cu toate acestea încă până acum obscură și necunoscută.

Diplomații și oamenii de Stat, adunați cu solemnitate la Congresul din Paris, păreau că nu se încred propriilor lor lumini, prelungind o soluție pe care omnipotența lor îi pune în poziție de-a o dezlega.

Urmează să ne înfristăm de-astă prelungire? sau urmează din contră să fim mulțumiți? negreșit, în asemenea împrejurări, ori ce întârziere e fatală. Principatele Române suspină adăstând și nerăbdarea lor e cu atât mai vie și mai legitimă, cu cât agonia adăstării și nesiguranța chestiilor vitale, pentru ele, se adaugă prin îndelungatele suferințe ale ocupației străine. Pentru toți, afară de Români, războiul și relele sale au încetat. Pământul Rusiei, *putere beligerantă*, este liber, și al Moldo-României, *deși neutru*, e încă după încheierea păcii ocupat de armile străine. Astă ocupație, principatele n-au provocat-o; și n-are nici un pretext, după cum n-are nici un drept.

Europa Occidentală, care n-a intrat în Bosfor decât ca să răspundă trecerii Prutului, poate ea dar să îngăduie Austrieilor ceea ce, din contră, din partea Rușilor privea ca *casus belli*? Moldo-România nu s-a mântuit de protectoratul țarului, de cât ca să intre sub alt protectorat nou, ce în împrejurările de față, se poate privi ca o adevărată apăsare?

Vedea-va ea oare, drepturile și privilegiile sale, necontestate de nimeni, călcate după un război întreprins pentru susținerea drepturilor?

II.

Fiindcă armia Anglo-Franceză au evacuat Crimeea, nu trebuie să credem că războiul s-a sfârșit. Câmpul de bătălie s-a strămutat, și armile nu mai sânt aceleași; dar războiul există încă, un război surd, plin de fineță și strategii, ai căror numai tactici au schimbat numele; Generalilor le-au succedat politiciii.

Moldo-România e astăzi câmpul bătăliei, sau mai bine câmpul intrigilor. Aceasta e soarta astor nenorocite Țări de câtăva vreme încoace. Poziția geografică explică îndestul trista sa stare.

Situată între trei mari Imperii, fiecare dintr-însele au dorit s-o cotopească.

Turcia are drepturi de *suzeranitate*, pe care caută neconținut a le schimba în drepturi de *suveranitate*.

Rusia suspină după drepturile de protectorat ce dobândise și pe care le-a pierdut.

Austria ar dori și dânsa să confişte în beneficiul ei drepturile ce a pierdut Rusia.

Un Stat slab nu poate fi fără paguba sa împresura din toate părțile de trei staturi mari. Polonia căzu; Moldo-România se afla deja în agonie.

Printr-o greșeală a Rusiei, Europa occidentală ce dormea, deschise ochii. Franța și Englitera să bage încă bine de seamă! A birui nu este nimic, dacă cineva nu știe să asigure fructele biruinței. În zadar s-ar fi vărsat atâta sânge, dacă cauzele războiului ar exista încă, dacă dreptatea și echitatea nu vor dobândi legitima lor îndestulare, dacă noi ambiții vor mai strica încă pacea Europei. Pe ruinele vechilor tractate, e de trebuință a se zidi un edificiu temeinic, și edificiul nu va fi astfel de cât când va avea de bază dreptul popoarelor, și când mai înainte de toate consecințele cele noi vor respecta drepturile cele vechi.

III.

Din trei mari Imperii ce mărginesc Principatele, numai unul are oare-care drepturi asupra-le: acesta este Turcia, însă și acele drepturi sânt mărginite lămurit prin capitulațiile de la care își trag originea.

Cel dintâi tratat² al Moldo-României e de la anul 1393; și fu încheiat la Nicopole între Mircea întâi și Baiazid întâi. Al Moldovei dată de la anul 1513, scris de Prințul Bogdan și sultanul Selim I-ul.

Ce cuprindeau acele tractate? Ce drepturi acordau ele părților contractante? Iată ce e de trebuință să precizăm cu exactitate.

Tractatele acestea asigurau Principatelor: Necotropirea pământului, oprind pe ori ce Musulman de a intra în țară fără de pricină binecuvântată, și fără de voia Guvernului Țării;

Păstrarea religiei, și depărtarea cultului mahomedan;

Dreptul de a se governa după propriile lor legi, fără de amestecul Guvernului otoman întru nimic în trebile din lăuntru ale Principatelor;

Dreptul de a avea Prinți creștini, aleși de Episcopii și boierii Țării, și dreptul acestor Prinți de viață și de moarte asupra supușilor lor, cum și a declara război sau a încheia pace.

În schimbul acestor garanții, la care se adăuga din partea Porții îndatorirea de-a proteja Principatele, acestea din urmă se îndatorau, și din parte, a plăti un tribut anual și a consimți supremația Sultanului asupra Suveranilor lor.

² Un al doilea tratat a încheiat România la 1460, între Vlad al V-lea și Mahomed al II-lea.

Iată care fură convențiile între Principate și Poarta Otomană; negreșit că Poarta tratând în acest chip cu dânsele, trata de bună voie a ei, căci este știut că ea era atunci în culmea puterii sale, și că, în loc de-a primi legi, ea le dicta altora.

IV.

Poarta, care trebui s-o mărturisim, n-a contestat nici odată în prințip drepturile și privilegiile Principatelor, ea le a călcat adesea în picioare prin fapte. În loc de-a merita și de-ași atrage simpatiile Românilor prin respectarea tratatelor și îndeplinirea cu scumpătate a îndatoririlor sale, ea însufla neîncrederea călcând mai multe clauze esențiale ale stipulațiilor. Ea cotropi pământul României, rădica fortărețe pe care le ocupa, cu garnizoane care socotindu-le în pământ vrăjmășesc, împrăstia împrejur jafuri și omoruri. Mai în urmă îndeplinind voița sa la dreptul ce recunoscut formal Principatelor de-a alege însele pe șeful lor, ea schimbă pe Prinții pământeni prin Prinți străini.

Astă politică atât de vătămătoare intereselor Porții precât și de rea credință, avu rezultatul ce urma să aibă. România, apăsată cu asprime, caută un reazăm pe lângă puterile creștine ce o înconjură. Prințul României, Brâncoveanu, se îndreptă mai întâi către Austria, dar mai pe urmă atras de biruințele lui Petru cel mare, care îi făgăduise ca și Prințului Moldaviei, Cantemir, independența Principatelor, se îndreptă către acesta și se îndatoră a-i pune la dispoziție un corp de armie de-ajutor și a-i aproviziona tot într-o vreme și armia lui.

Evenimentele acestui război sunt cunoscute. Petru cel mare încheie cu Poarta tratatul de la Prut; și mulțumit că-și scapă armia sa, părăsi pe-amândoi aliați răsbunării Porții. Cantemir fugi în Rusia, iar pe Brâncoveanu îl tăiară la Constantinopol împreună cu trei fii ai săi.

Astă alianță cu străinii, la care Români se văzuseră din nenorocire supuși prin mari suferințe, urma să fie o mântuitoare prevestire pentru Poartă. Se folosi Poarta de dânsa sau nu? Își schimbă ea politica? Se nevoi să întoarcă spre dânsa inimile Românilor prin executarea îndatoririlor ce contractase, și respectarea drepturilor ce chezușuise? Din nenorocire nu: Decapitarea Brâncoveanului fu semnalul unei perioade și mai fatală. Atunci începe îndelungata serie a Prinților Fanarioși, - arendași mai bine de cât Prinți, - numiți de Poartă cu titlu de *bei*, confiscând astfel vechiul drept vechiul drept al Principatelor, adică acela de-ași numi Domnitorii.

Care fu administrația Fanarioșilor? ea se poate caracteriza în două cuvinte, *vânzători și jefuitori*. Libertatea politică peri dinpreună cu armia Română și adunările obștești; dreptatea se cumpăra cu bani, comerțul încetase, Poarta lua din țară produsele cu prețul ce ea însăși hotăra, agricultura avu aceeași soartă ca și armia și adunarea obștească: proprietarul ca și țaranul erau descurajați de dajdii. Adăugând la acestea lipsa de comunicație și tâlhăriile, acesta era prescurt tristul tablou al stării Principatelor sub Guvernul Fanarioșilor, al căror nume, chiar astăzi, nu este pronunțat decât cu groază și desgust în România.

Această tristă perioadă ținu mai mult decât un veac, în vremea căruia 36 Domni fură impuși numai României, adevărate lipitori ce-i supseră toate puterile fără milă.

Atâtea mieri urma neapărat s-aducă revolta. Ea izbucni la 1821, în același timp cu revoluția Greciei, și sosirea lui Ipsilante în Principate. Românii însă declarară de la început, că cauza Grecilor ce voia să tragă pe Români cu dânșii, nu era cauza Românilor și că scopul lor revoltându-se nu era de-a se trage de sub suzeranitatea Porții, ci acela de-a scutura tirania Domnilor străini, și de a reintra în vechile lor drepturi ce li se călcăse.

Turcia dar n-avu nici o greutate de-a înăbuși elementul revoluționar grec în Principate, și Sultanul printr-o schimbare a politicii, arătându-se, credincioșilor Români, leal vechilor capitulații, declară, printr-un Hati-Șerif, hotărârea sa de a încrede în viitor pământenilor cărma Principatelor.

Turcia ar fi făcut bine atunci de-a completa opera ce începuse, și de-a evacua Principatele, căci lăsând o armie de ocupație, ea dete Rusiei un prilej, pe care aceasta din urmă de mult îl căuta, de-a interveni în favoarea Moldo-Românilor.

V.

Dezbătând cu iscusință această justă cauză a principatelor, cabinetul de Sankt Petres-burg reclama evacuarea teritoriului Român de trupele Otomane. Convenția de la Akerman între Rusia și Poartă fu rezultatul acestei reclamații (1826). Se citea, între altele, și această însemnată clauză:

Hospodarii (sau voveozi) se vor alege în amândouă aceste țări de adunările generale ale divanelor, dintre boerii pământeni. Ei vor primi întărirea de la Poartă... Nu pot să fie depărtați de cât cu primirea Rusiei. În caz de scoatere, demisionare sau moarte a unuia din domni interimul se va cărmui de caimacami numiți de divanul Principatelor." Rusia nu declarase atunci pentru întâia oară că se interesa de soarta Principatelor. Mai

de multe ori, și încă de la 1774, în tratatul de la Kainargi și în cele de la Iași (1812), protestase în favoarea privilegiilor lor.

De este o datorie a fi cineva drept, chiar cu vrăjmașul său, această datorie e mai sfântă în urma unei birușiri. Că Rusia ar fi dorit încoronarea României cu statul său, nici numai începe îndoielă. Dar ceea ce trebuie să mărturisim, este, fiindcă adevărul are și el prerogativele sale, că amestecul Rușilor în Principate a fost din origină și până mai încoace binevoitor și ocrotitor Românilor. Ori care ar fi fost scopurile lor ascunse și vederile ambițioase ce aveau protejând Principatele și stăruiind în a susține autonomia lor, nu ne putem opri cu toate acestea, de-a nu mărturisi că Rusia a apărut mult timp, și cu eficacitate, niște drepturi pe care Poarta le călcase în picioare.

Ar fi oare drept a exploata astăzi, în defavoarea Principatelor, temerea ce insufla cu drept cuvânt ambiția rusă înaintea războiului, nu numai ca să nu li se dea nimic ci încă ca să li se ia și ceea ce protecția rusă le păstrase?

O asemenea purtare în privința Românilor, n-ar fi nici dreaptă, nici bine înțeleasă, și în loc de-a fi păgubitoare Rusiei, ea ar sigura din contra înființarea influenței sale, pe care iar pune să plătească, ca să zic așa, toate cheltuielile războiului, lăsându-i după luptă într-o condiție și mai rea de cât aceea în care le pusese preponderanța Rusiei.

Să ne întoarcem la Istorie.

Convenția de la Akerman libera Principatele de ocupația Otomană, și ceea ce e mai mult, este că ea stipula că prinți în loc de-a fi numiți și destituați după voia Porții, se vor alege de-acum înnaainte de naștere pe un termen de șapte ani. Trei ani după aceea, la tratatul de la Adrianopol, Rusia reînnoi vechiul principiu al alegerii prinților pe viață.

Așa dar, aducându-și cineva aminte de miseria ce domnea în Principate prin deasa numire la tron a arendașilor fanarioți, va mărturisi ori care i-ar fi principiile politice, că dreptul de-a alege Prinții și întinderea dată îndelungării puterii lor, erau două adevărate progrese. Printr-aceasta se asigura oare care stabilitate provinciilor bănuite de politica schimbătoare a suzeranului. Rusia profita cu iscusință de greșalele Porții și le întorcea cu iscusință în favoarea politicii sale. Principatele prin urmare îi fură datoare restaurarea și garanția privilegiilor lor, și mai în urmă pentru stabilirea unei orânduieli și-a unei prosperități relative.

De ce Turcia n-a luat inițiativa unei asemenea politici? De ce n-a înțeles ea că adevăratul ei interes era de-a proteja pe Români, astfel încât să nu mai aibă trebuință de-o altă protecție? Cum nu s-ar fi influențat Principatele de o protecție care nu se manifesta la început de cât cu bine faceri?

La 1828, se declară războiul între Rusia și Poartă. Armia rusă, în număr de 100.000 oameni, trecu Prutul, Mareșalul Bitgenstain intră în Iași, detronă pe Domn și adresa Moldo-Românilor o proclamație ce-i înștiința că o administrație centrală va fi instituită sub prezidenția contelui Palen. Această proclamație făgăduia Principatelor pacea pe care o doreau, binefacerea asigurată a unei existențe legitime și statornice, și păstrarea tuturor privilegiilor lor. București se ocupară ca și Iași, și la 16 mai, contele Palen se așează în noile sale funcții. Trebuie să încetăm a descrie starea Principatelor în vremea războiului. Ciumă, foamete, epizootie, un frig nesuferit, și în sfârșit toate relele se păreau unite cu acelea ale războiului.

Pacea se subscrie la Adrianopol la 14 septembrie 1829.

În privința Principatelor române, tratatul de la Adrianopol fu o nouă și solemnă consfințire a autonomiei și-a drepturilor lor.

Hosporadul, al cărui termen era fixat pe șapte ani, se hotărî pe viață. Canalul Dunării până la unirea sa cu Prutul fu prescrist de hotar al Principatelor. Articolul al V-lea mai cu seamă important prescria: „Principatele, România și Moldavia, puindu-se printr-o *capitulatie* sub suzeranitatea Porți, și Rusia garantând prosperitatea lor, se înțelege că ele își vor păstra toate privilegiile și imunitățile de mai nainte, și se vor bucura de excitarea religiei lor, cu o securitate completă, de o administrație *independentă și națională*, și d-o întreagă libertate de comerț.” DE va observa cineva cu luare aminte va vedea că tratatul de Adrianopol nu stipula noi drepturi pentru Români, aceasta era o recunoaștere precisă și solemnă a vechilor lor libertăți.

În virtutea aceluiași tractat o comisie se adună la București ca să redigeze Regulamentul organic ce urma să fie carta sau constituția Țărilor.

Prințul ales după dispozițiile date de Regulament nu era un Prinț absolut, ci urma să administreze cu concursul unei adunări naționale, căreia i se păstrase dreptul de-a vota birul, de-a face legi și de-a adresa Prințului plângerile nației chiar alergând la puterile suzerană și protectoare.

Neapărat Regulamentul organic nu este idealul constituției unui popor liber. Dar de v-a privi cine va de-o parte miseria și anarhia în care căzuse principatele în curs de un veac de arbitrar, și de altă parte de și va arunca ochii asupra acestei societăți încă în leagăn, unde nu se găsește de cât boerul sus și țaranul jos, fără clasa de mijloc coaptă pentru libertate și care constituie în țările civilizate nația în sine, va recunoaște că

Regulamentul Organic al Moldo-României era un mare progres și o constituție foarte liberală pentru un popor așezat prin poziția sa geografică între trei guverne absolute.

De la sfârșitul anului 1829 și până la începutul anului 1834, Rusia, ca să asigure exercitarea tratatului de Adrianopol, ocupă, prin înțelegere cu Turcia, amândouă provinciile, așteptând lucrarea regulamentului și punerea sa în lucrare. Reprezentantul Rusiei, generalul Kiselef³, fu însărcinat cu administrația țării, și știu atât de bine să-și îndeplinească misia, încât guvernarea sa fu un period de reparare pentru Români.

VI.

Convenția de la Sankt- Petersburg termină misia generalului. Prin acea convenție de la 29 ianuarie 1834, se coprindea și evacuarea Principatelor de armile Rusești; Poarta din parte-i, recunoștea formal noua constituție și se îndatora a publica un firman însoțit de un Hati-șerif două luni după schimbul ratificațiilor. Hati-șeriful se publică și fu o nouă consfințire a drepturilor, o recunoaștere repetată a independenței lor administrativă și legislativă. Principatele se zicea (Art.4) și vor face în toată libertatea toate legile trebuincioase administrației lor din lăuntru, și Moldo-Români se vor bucura asemenea d-o independență *legislativă completă*, pentru tot ceea ce privește la lucrările lor din lăuntru. După aceasta urma să procedeze la numirea prinților; dar, în virtutea convenției de la Petersburg, amândouă curțile, *pentru acea dată numai*, făcără ele alegerea pe care Regulamentul Organic i-o recunoaște nației. Amândoi prinți, fură dar numiți de curțile suzerană și protectoare după înțelegerea ce-a avut între dânsese, Mihail Sturza fu numit în Moldavia și Alexandru Ghica în România. Această din urmă alegere fu nenorocită și nu întârzie mult ca să se încredințeze de aceasta, și nația și curțile. Obșteasca adunare se văzu nevoită a expune printr-o adresă solemnă atingerile țării(i) curților suzerană și protectoare.

Curțile în urma rugăciunii adunării(i) obștești, orânduiri a se face o cercetare administrării prințului, în urma căreia Poarta printr-un firman, ce acuza pe Prințul Ghica, îl depărtă, imputându-i nedreptățile și abuzurile ce se săvârșiră în vremea domniei sale⁴.

Atunci pentru întâia oară se puse în lucrare Regulamentul organic; alegerea prințului pentru întâia oară se făcu sub forma constituțională a țării.

Numele ce ieși din urma alegerii naționale fu acela al prințului Bibescu. El domnea de șase ani când izbucni revoluția de la 1848. De la țărmurile Senei, această revoluție trecuse peste Europa și răsună până în Orient. Bibescu neputând pune stavilă revoluției și ne vrând să-i fie șef se trase din domnie.

Revoluția română, generoasă în sine, era în împrejurările de atunci o imitație periculoasă pentru țară, ce prin poziția și starea sa socială nu era pregătită la niște asemenea evenimente.

Tristele sale rezultate nu întârziară a se arăta, și o îndoită ocupație de Turci și Ruși, cum și convenția de la Balta-Liman (Mai 1-i 1849) fură concluzia revoluției.

Prin această convenție se suspenda adunările și în locul lor se adopta *divanele ad-hoc*, ale căror membrii, în loc de-a fi aleși de nație, se numeau de Prinț care putea a-i depărta după voința sa. În loc de Prinți aleși pe viață, se numea de amândouă curțile doi guvernatori pe curs de șapte ani. În această calitate se aleseră și se numiră domnii Știrbei în România, și Gr. Ghica în Moldavia.

Convenția de la Balta-Liman e cea din urmă ce s-a încheiat în privința Principatelor între cabinetul Sankt-Petersburgului și Poarta otomană.

Aci se oprește istoria trecutului.

PARTEA A DOUA

VII.

Din astă dureroasă istorie, ale cărei trăsuri principale le-am schițat într-un chip repede, care sânt învățăturile ce putem trage, care sânt lecțiile ce izvorăsc pentru puterile europene în general și pentru fie care dintr-însele în particular?

³ Generalul Kiselef este astăzi reprezentantul Rusiei pe lângă curtea Franței.

⁴ Nu intră în cadrul acestei lucrări tabloul deosebitelor guverne ce s-au schimbat în Moldo-România de la anul 1834; și de-am vorbit de Prințul Ghica, am făcut-o numai ca să ne întrebăm cum acela ce s-a depărțat prin firmanul din 1842 s-a putut numi la 1856 Caimacam al domniei.

Mai înainte de toate rezultă că Principatele Române sânt *autonome*; și că nimeni, nici chiar Poarta, ce le este suzerană, n-are dreptul de-a se amesteca în trebile lor din lăuntru.

Al doilea, că Rusia, ca scop de-a sluji proiectele ei de întindere și conchistă, a garantat Principatelor niște drepturi pe care Poarta, fără de-ale contesta în prințip, le călca prin fapte.

Dacă este cineva în drept de a acuza ambiția celei dintâi, cauză evidentă a războiului trecut, trebuie însă să recunoască că nici o lată putere ca Turcia, n-a servit, prin greșele sale, această ambiție ce era aproape de-ai deveni funestă.

Acestea sânt considerațiile asupra cărora insistăm.

Vom arăta în urmă care sunt pericolle ce amenință astăzi Principatele în drepturile și autonomia lor, și tot într-o vreme vom încerca a găsi și tămăduirea acestor rele.

După cum am expus faptele istorice cu cea mai riguroasă nepărtinire, asemenea le vom discuta cu sinceritate. Concluziile noastre vor fi dictate de sentimentele dreptăți(i): îndrăznim a zice chiar de înțelegerea stări(i) și a intereselor puteri(i) lor.

Oamenii de Stat ai Țării aruncă-și ochii asupra trecutului, întrebe-se care a fost pricina progresării influenței rusești în principatele Române, și nu vor găsi alt decât abuzurile și excesele puterii guvernului otoman, abuzurile pașilor au silit Principatele a se întoarce spre puterile creștine. Administrația Fanarioșilor, impusă de Poartă în contra capitulațiilor și a tractatelor, a ocazionat intervenția rusă și a dat prilej Țarului a lua în Principate rolul de protector și de binefăcător.

Rusia însă, cu toată dibăcia ei, a făcut o mare greșală amestecându-se într-un chip prea direct în trebile din lăuntru ale Principatelor, a căror afecție au pierdut-o numai din pricina aceasta. Un popor este ca un cal de bună vișă, pe care mâna ce-l conduce trebuie să fie foarte ușoară ca să-l poarte de frâu fără de-al supăra zăbala.

Cu cât Rusia eșia din rolul ei de protectoare, luând p-acela de suzerană, cu cât mai mult se amesteca în guvernul României, cu atât ea își pierdea popularitatea sa. Și din contra, cu cât Turcia făcea să se simță puterea ei, cu atât mai mult se ștergea din inimile Românilor vechile prejucii în contra acestei puteri, și în locul lor renăștea simpatiile. Tractatul de la Balta-Liman fu cea mai însemnată greșală a Rusiei, căci printr-însul lua Românilor o parte din privilegiile, pe care protecția sa făcuse să li se recunoască în nou. Rusia nu se opri aci, ea făcu o greșală și mai mare încă în ziua când, călcând în picioare independența României, pe care o garantase câți-va ani mai înainte, declară în fața Europei că ea va păstra ca un gaj, până la îndeplinirea cererilor sale, aceste două Principate unde armatele sale pătrunseră într-un mod nelegitim.

Faptele vorbesc mai bine de cât am putea vorbi noi; dar mai cu seamă pot arăta Turciei politica ce urmează să aibă în viitor în privința Principatelor. Interesele ei se unesc într-aceasta cu îndatoririle pe care i le impun tractatele. Încredințezese⁵ Principatele că Turcia le voiește binele, că este dispusă a le proteja, că garanția autonomiei lor le va veni mai mult de la Poartă de cât de la cele-lalte puteri, ș-atunci aceste țări în loc de-ai aduce confuzie și anevioț în lucrări, îi vor fi un ajutor și o barieră contra năvălirilor străine.

VIII.

Ce a făcut cu toate acestea Turcia de când războiul și tractatul Parisului, ce suprimară protectoratul Rusiei, a dat României libertatea de a-și manifesta dorințele și trebuințele ei?

Ea a arătat din contra, niște tendințe nu numai de dominație asupra Principatelor, ci încă și de intrupare. În conferințele Constantinopolului de la 1856 Ianuarie, ea nu și-a ascuns Pretențiile de a trata principatele ca pământ conchis și ca provincie făcând parte integrantă din imperiul otoman. Ea a făcut a se crede desfăcută de ori ce îndatorire în privința lor în urma călcări(i) tractatelor încheiate cu Rusia, ca cum aceste îndatoriri n-ar rezulta din acele tractate și nu s-ar coprinde în ele. Ea manifestă curat intenția de-a nu lua în nici o considerație (de-ar fi lăsat-o puterile străine în voia ei) privilegiile restituite prin tractatele de spre care vorbirăm. A declarat voința sa de-a ridica fortărețele dărâmate, izvor al atâtor calamități și ură, pe când acestea existau ! Ea pretinde să numească prinți sau de-a dreptul, sau după o listă de candidați ce va da țara, ca să poată da curs vechilor intrigi, nestatornicii de-altă dată, și atârării servile ale guvernatorilor pe care ea-i va alege. Ea merge și mai departe de cât tot-deauna: a încercat ș-a izbutit a se amesteca în guvernarea din lăuntru a țărilor sub pretext *de-a armoniza instituțiile din lăuntru după timp și trebuințele generale*; în sfârșit Poarta s-a arătat dispusă a nesocoti toate drepturile principatelor, chiar acela pe care le respectase în timpii trecuți pe când România era prada arbitrarului Porții.

A se governa după legile lor, fără a adopta altele, după trebuințele epocii, a fost un drept pe care Principatele l-au (lu a) exersat tot deauna în toată întinderea lui. De va consulta cineva istoria lor legislativă în

⁵ În sensul de „a fi convinse” (n. n.)

periodul acestor cinci-zeci din urmă ani, va rămâne în uimire văzând câte modificări s-au introdus în legislația lor, cât progres au făcut în acest mic spațiu de timp, ast mic popor Român, abia cunoscut Europei occidentală. În această transformare progresivă, în această lucrare din lăuntru, operată în sânul unei societăți turburată de rele și intrigă neconținute, nu vedem pe niciări amestecul Porții. Tot s-a operat după voința și trebuințele astei societăți reprezentată de prinții și adunările țării.

Pretențiile ilegale ce Poarta a manifestat înaintea tratatului de Paris, le-a reprodus, cu oare-care sfială, la congresul din Paris; și în urmă, la conferințele din Constantinopol după ce s-a sub-scris tratatul de la 30 martie.

IX.

Turcia a făcut o nouă greșeală protestând în contra prelungirii ocupației austriece în Principate, arătându-se, din contra, favorabilă acestei prelungiri.

Oamenii ei de Stat nu văd că astă ocupație nu poate avea alt efect, decât a face pe Români să le pară rău de trecut din pricina vexațiilor prezentului?

Austria se înșeală dacă crede că fără de primejdie poate succeda politicii țărilor.

În general se crede că Staturile cele mici sânt lesne de cotropit, și plecând de la acest prințip numai, nu se gândesc că de multe ori puterea lor consistă chiar în propria lor slăbiciune. Într-alt chip cum am putea explica rezistența Moldo-României, (dacă n-am vorbi de cât de dânsa), de a nu cădea în mâinile uneia din puterile ce o învecinesc?

Călcând drepturile Principatelor, Poarta a slujit interesele Rusiei, dându-i prilej de amestec în țară și de protejare.

Rusia, după ce a pregătit duhurile a îngădui dominația ei prin binefaceri, a încercat în urmă a călca în picioare independența Principatelor ce ea însăși garantase; însă n-a izbutit în aceasta.

Făcând aceeași încercare, Austria nu se adastă la aceeași neizbândă?

Ocupând Principatele cu consimțământul Porții, al Franței și al Engliteriei, cu scopu(l) de a păstra neutralitatea țării, și de a o scuti de ocupația rusă, sub ce pretext și cu ce drept mai le ocupă astăzi când nu mai există nici un motiv din cele ce însemnarăm? Aliată a Franței și a Engliteriei într-un război a cărei misie a fost de-a apăra drepturile amenințate de pretențiile Rusiei, precum și trecerea Prutului, Austria ar putea oare, fără de a da bănuiele Europei despre intențiile sale, să calce drepturi pe care ea a vrut să facă pe alții să le respecte?

Prelungind cu stăruință ocupația, nu va dobândi alt rezultat de cât a da bănuiele despre bunele-i cugetări și de-a ridica în contra-i opinia publică, ce nici până astăzi nu prea i-a fost favorabilă, din pricina politicele sale șovăitoare în vremea războiului. Să adăugăm încă că și de va fi având gânduri secrete și ambițioase, acele nădejdi nu pot izbuti întru nimic. Petersburg observă Viena, și nu va îngădui să izbutească în folosul altuia copia unui original ce n-a slujit pe Rusia; Franța și Englitera, care n-au cerut războiul, își vor ține făgăduințele lor, adică de a nu permite unei aliate, ce nici n-a tras spada, să se bucure singură de o conchistă teritorială, cu care se calcă drepturile și interesele echilibrului Europei, și a culege singură fructele unei victorii care n-o costă nimic și care nu e a sa.

X.

Ocupația dar de astăzi a Principatelor de armile austriece, cu primirea Porții, este o a doua însemnată greșeală ce face această putere în paguba României.

Din nenorocire aceasta nu e cea din urmă, și mai avem încă o a treia imputare a-i face atât mai serioasă, cu cât se atinge mai mult de autonomia Principatelor, în momentul acesta care este cel mai decisiv și mai critic. E vorba despre firmanul de convocarea divanelor chemate pentru a exprima opinia Principatelor și dorințele lor în privința organizației viitoare.

În virtutea acestui firman, (în contra căruia Europa n-a zis nimic până acum) Principatele vor fi oare consultate? În ce mod și prin ce organe își vor exprima dorințe și trebuințele lor?

Cinci comitaturi, pentru formarea cărora nu s-au consultat nici legile, nici datele, nici obiceiurile și gradul de civilizație al țăr(i), vor constitui fiecare divan. Aceste comitaturi se vor mărgini a-și exprima dorințele ce se vor examina întâi de către Comisia europeană; și, după ce vor trece mai întâi printr-acest examen, se vor supune unui al doilea examen și vor deveni obiectul desbaterilor ulterioare între Poartă și puterile aliate.

Însă, după aceste încercări și dezbatere, Principatelor, care sânt partea interesantă și principală într-această desbatere, li se vor da cel puțin dreptul de-a avea reprezentanți, comisari, sau mai bine avocați în conferințele ce se vor ține ca să le justifice voințele, să le apere cererile și să le susție drepturile?

Nu ! Firmanul e hotărâtor; glasul Moldo-Românilor nu se va auzi în conferințe: ei nu vor avea nici glas deliberativ, nici glas consultativ; nu vor avea nici chiar un delegat care să le apere drepturile, și relațiile divanelor cu comisia europeană se vor opera *prin mijlocirea comisariatului otoman*.

Nu este destul atât: Poarta își încheie firmanul mai rău de cât îl începe. Turcia, prin cel din urmă articol, declară cu ton de stăpân desăvârșit, iar nu de suzeran, că dacă divanele vor îndrăzni să iasă din șirul lucrurilor existente, se vor lua *măsuri de dojenire pentru asemenea purtare*.

Poarta, scriind și vorbind astfel Românilor, uită că adevăratul ei titlu, acela ce i se da până astăzi de Europa, acela sub care figurează în tratatul de Paris, este titlul de suzerană. De-aci îi vin drepturile asupra României, însă de-aci și îndatoririle. Tonul dar și dispozițiile firmanului nu se aseamănă cu îndatoririle Porții și pășesc peste drepturile Principatelor.

Tractatele Porții cu Rusia, desființate într-o parte ce privește relațiile între dânsa și a acestor două puteri, rămân în ființă în ceea ce privește drepturile recunoscute printr-însele Principatelor, drepturi chezașuite prin tratatul de la 30 Martie 6, pe care Poarta urmează să-l respecteze.

Să ne întoarcem acum iar la firman. Care-i este sensul? Care este șirul lucrurilor din care divanele nu pot eși? Până la ce punct le este iertat a manifesta dorințele țării(i)? Li se vor lua în băgare de seamă acea manifestare? Asupra acestor chestii există o adâncă tăcere.

Comitetele, zice firmanul, „au drept a delibera asupra Regulamentelor Principatelor”. Acesta e dreptul cele mai întins ce li se acordă. Să lăsam că dreptul acesta l-a avut Principatele și că era de prisos a se mai specifica din nou, dar să ne întrebăm și să întrebăm pe Poartă, Regulamentele sânt ele oare instituții vițioase? Imperiul otoman are mai bune? și n-ar fi de dorit pentru regenerația Imperiului său să aibă asemenea Regulamente în toate provinciile ei? Cine mai crede astăzi că Regulamentele sânt pricina relelor ce bântuie țara Românească? Cine nu știe că ele provin mai mult din nestatornicia și slăbiciunea guvernului ei, iar mai cu osebire din neîncrederea ce are Românul în ziua de mâine, și din necontenitele frământări provenite din intrigile ambițiilor, neconținut în luptă, și de conflictele în care sânt puse interesele puterilor ce-o învecinesc?

Uitând Europa acestea și ocupându-se numai cu revizia legilor din lăuntru, n-ar putea cineva să creadă că nu este serios dispusă a tămădui răul și că fuge de prilejul a găsi rana ca să nu fie silită a o vindeca?

Dreptul de-a delibera asupra Regulamentelor Principatelor, drept pe care firmanul nu-l contestează, cum îl înțelege oare? Alegerea Prinților este oare coprins într-însul? sau puterile voesc să-și însușească misia de-al numi? Poarta voește să-l aleagă ea? și puterile voesc să se amestice în revizia Regulamentelor?

Înainte de firmanul din Octombrie 1856, aceste puncturi nici că erau în dezbatere.

Convenția de la Balta-Liman (care nu suspenda de cât pentru șapte ani, astăzi expirați constituția țării), această convenție este acum desființată prin război și Principatele reintră neapărat, astfel o cere dreptatea și tratatul Parisului⁶, în drepturile lor recunoscute de tratatul de Adrianopol și regulamentele organice. Vor fi dar în dreptul privilegiilor lor de-ași alege prinții și de-a se administra în virtutea vechilor lor capitulații, neînțecat reînnoite sau confirmate.

Dacă dreptul de a-și alege prinți se va lua Principatelor, dacă autonomia lor se va mântui, dacă Europa va pretinde a se amesteca în redacția Regulamentelor lor, atunci ori ce om serios se va putea întreba la ce a slujit Românilor războiul, în urma căruia au suferit atât de mult, la ce le slujește astăzi protecția Europei; neapărat nu alta, de cât ai face mai nenorociți, mai maltratați, mai puțin independenți, dându-le legi dictate de străini; ar greși atunci oare Români(i) dacă suspinând ar cere trecutul cu relele lui?

XI.

Tratatul de Paris, ce păstrează privilegiile Principatelor, a introdus o simțitoare modificare în starea lor.

Poarta rămâne suzerană cu drepturile ei de tribut și omagiu, și ci îndatoririle ce de mai multe ori a subscris, dar în locul protectoratului *exclusiv* al Rusiei, succede protectoratul *colectiv* al puterilor celor mari ale Europei.

⁶ Art. XXIII din tratatul de Paris, ce coprinde că administrația Principatelor va fi independentă și națională.

⁷ Art. XXII. Principatele vor urma a se bucura, sub suzeranitatea Porții și sub garanția puterilor contractante, de privilegiile și imunitățile ce posedau.

Acest protectorat colectiv va fi sau o vorbă zadarnică, sau va avea de țintă scopul de a da Principatelor o cheazăuire mai interesantă și cu rezultate priincioase de cât acelea ce le dăduse Rusia, va avea de țintă apărarea drepturilor lor în contra tuturor aceluora ce ar voi să le calce.

Care sânt pericolile ce amenință drepturile Principatelor?

Care sânt mijloacele cele mai sigure pentru a le feri de-acele pericole?

Înainte de războiul din urmă primejdia venea de la Rusia. Mulțumită unei politic iscusite, ea știu a-și statornici și a-și crește influența sa în Principate. Acum însă proiectele ei s-au dat pe față; masca a căzut și nu ne mai putem teme de dânsa.

Ceea ce este de temut astăzi pentru Principate, este acel spirit de temere în privința Rusiei, pe care l-am mai spus și care există chiar după războiul trecut. Este cu dreptul oare a nu lăsa pe Români să se bucure de drepturile ce le-a dat Rusia, numai fiind că le sânt date sau garantate de ea?

O asemenea greșală, a lua umbra drept realitate, nu se poate face de niște adevărați politici.

Primejdiile ce amenință astăzi Principatele, o putem zice cu încredere, vin mai mult de la Austria și Poarta de cât de la Rusia.

Ce trebuie dar să facă puterile Europei ca să spere drepturile Principatelor Române și să le asigure prosperitatea? După idea noastră, doar lucruri ar ridica anevoințele, ar nimic toate stavilele, ar înfrâna toate ambițiile, și ar face a înceta toate intrigile.

Cea dintâi, să declare apărare de ori ce călcare drepturile ce Principatele dobândiseră în urma tractatului de la Adrianopol.

Cel de-al doilea, să dea două garanții acestor drepturi: Unirea Principatelor și ereditatea Prințului, ales de nația Română în deplină libertate.

Unirea Principatelor are în favorul ei un proverb vechi dar adevărat: Unirea face puterea. Nu este dovedită puterilor, aceluora cel puțin ce n-au nici o ambiție că puterea relativă a Principatelor, în loc de-a fi păgubitoare la vreuna dintr-însele este o garanție de repaos și liniște pentru fie care dintr-însele în parte, și o balanță pentru echilibrul Europei.

Unească-se Moldo-România, și va forma o nație în care intriga cu anevoință se va strecura. Vecinii vor găsi o barieră grea de sărit; Turcia are înainte-i o barieră mai serioasă: integritatea ei nu va mai putea fi amenințată așa de lesne, și țara ce o va apăra astfel, în loc de a fi împotriva-i, iar fi cu atât mai credincioasă, cu cât ar vedea că prin politica înțeleaptă a Porții, și-a dobândit puterea a apăra chiar pe Poarta și a se apăra împreună!

Unească-se Principatele și în loc de a fi un câmp deschis tuturor năvălirilor și ocupațiilor decorate cu ori ce titlu, în loc de-a fi expuse prin situația lor politică necontentitelor invazii, ca și locuitorii expuși frigurilor de bălți infecte, vor forma o miliție destoinică a apăra frontierele și a sluji de avangardă Otomanilor, atunci pământul lor, ocrotit de astă putere relativă, va fi fericit și va produce cu securitate bogățiile sale din lăuntru. Proprietățile, mai necultivate astăzi, se vor acoperi cu bogate holde. Stepele sale până aci pustii, nestrăbătute mai de nici un drum, se vor acoperi în scurt timp cu șosele, care vor înlesni comunicația, și în fine drumurile de feri vor brăzda lungile sale câmpii. Apele sale vor deveni niște arterii binefacătoare pentru comerț și civilizație, și Europa întreagă va privi cu bucurie efectul protecției sale și va primi tributul recunoștinței Românilor.

Ca să se realizeze acest viitor, mai este încă o măsură de întrebuițat, nu mai puțin folositoare de cât ce dintâi. În situația politică în care se găsește Moldo-România, după cum noua numire a Prințului pe șapte ani ni s-a părut un pas spre progres, și cea pe viață se părea și mai mare, asemenea și ereditatea lui ni se pare neapărat trebuincioasă.

Atunci numai se va pune un termen acestei nestatornicii, cauză principală a tuturor nenorocirilor României. Atunci numai vor înceta intrigile în țară și chiar afară din țară. Oamenii luminați și influenți ai Principatelor, în loc de a se depărta de alesul nației, se vor strânge împrejur-i și vor sluji împreună țara, când nu vor mai fi preocupați a-și sluji propriile lor ambiții. Geloziile, rivalitățile din familii, tot deauna funeste în Staturile cele mici, se vor stinge puțin câte puțin; și în fine, Prințul ne mai fiind pus în luptă ca în trecut, ne mai fiind silit a-și întrebuița vremea și facultățile ca să placă puterilor străine și să-și pregătească lui sau la ai lui mijloace de-a viza la un tron efemer, nu va mai avea alte grije sau alt studiu de cât acelea de a administra țara desfășurând toate isvoarele de prosperitate sub privegherea unei adunări naționale și sub garanția Porții și a Europei.

Aceasta este, ni se pare, soluția cea mai de dorit în starea lucrurilor de astăzi, fiind că este cea mai practicabilă, și fiind că, respectând drepturile puterii suzerane, asigurăm tot într-o vreme drepturile și privilegiile nației Române.

XII.

Această soluție conformă, în parte cel puțin, cu intențiile a trei din puterile ce au subscris tratatul Parisului, Congresul ar fi putut s-o hotărască și s-o adopteze. Cu toate acestea plenipotențiarul au preferat să mai aștepte. Această așteptare funestă intereselor României pe care o ține de nouă ani în neastâmpăr, neștiind cum o să se rezolveze chestiile fundamentale a le organizației ei, România a primit-o cu liniște și resignație.

Cum ar fi putut ea să vorbească, când cei ce o guvernă îi închide gura, suprimă jurnalele; când armile străine îi ocupă teritoriul când chiar Turcia al căreia interes ar fi ca ea cea dintâi să apere independența Moldo-României și pământul ei de ocupații străine, ea îngăduie ocupația austriacă, lasă să se vădească dorința de dominație, și printr-un firma se împotrivesc a lăsa pe Români să-ți manifesteze dorințele și să-și apere drepturile prin reprezentanți aleși de dânși(i), drept de apărare ce se acordă chiar vinovaților ! Tăcerea dar a Românilor u este un consimțământ al lor, ci este mai cu seamă o elocvență protestație ce le este ertată celor slabi. Asculte această tăcere Puterile europene, și vor auzi glasul României îndreptându(-)se la toate, și la fie care în parte, cerând cu tractatele în mână autonomia lor.

Rușilor le zice: „M-ați protejat mult timp și v-am fost recunoscătoare. Dar într-o zi fără pretext m-ați ocupat cu nedrept, și nu v-ați sfiit, într-o luptă ce nu mă privea pe mine, să declarați Europei că mă luați drept zălog.

„Călcându-mi independența, ce-mi protejați până aci, m-ați autorizat a crede că binefacerile voastre era dictate de interes, și ați pierdut într-o zi influența ce dobândiserăți după mulți ani de ocrotire. Îndreptăvăți-ți greșeala; apărați autonomia pe care n-ați putut-o călca fără pedeapsă.”

Austriei: „Ai venit în Principate cu scop mărturisit de ale apăra de năvălirile și relele războiului. V-am fost recunoscători și v-am primit cu frăție și bunăvoință; dar când ne-am încredințat că de și s-a făcut pacea, armile tale tot vor să ocupe țara, n-am putut să mai hrănesc pentru tine decât nemulțumire și neîncredere. Interesele tale comerciale și influința ce ai trebuință a păstra pe Dunăre te invită să adopți altă politică, și în loc de-a însufla ura silește(-)te să ne atragi simpatia, respectându(-)ne drepturile și autonomia”.

Turciei: „Îmi ești suzerană: nu ți-am contestat nici odată acest titlu. Viu să-ți cer a-mi respecta drepturile. De ce nu te încrezi în mine? De ce îngădui ocupația teritoriului meu? De ce ameninți vechile noastre privilegii? De ce înăbușești glasul dorințelor mele? De ce nu îngădui ca la Conferințele ce vot hotărâ viitorul meu, să am, dacă nu reprezentanți ai naționalității(i) mele, care să voteze cu judecătorii mei, cel puțin delegați care să apere dorințele mele? Nu lăsa altora pretextul, dorit poate, de-a ne proteja. Protege-ne chiar tu ! Respectează-ne autonomia ce am câștigat-o prin sânge de la Sultan(i) voștri, și ne-a consfințit-o nenumărate tractate”.

În sfârșit, Franței și Engliei: „Ați combătut în numele dreptății: face-ți să se respecte dreptatea. Nu ne trageți din ghiarele unei ambiții ca să ne lăsați în ghiarele alteia. Austria n-a vărsat nici o picătură de sânge, în vreme ce voi ați vărsat pe-al vostru. N-o lăsați să culeagă roadele unui război, ale cărui dureri numai voi le ați suferit. Turcia vă e datorare respect pentru integritatea ce i-ați asigurat; întrebunțați influența legitimă ce ați dobândit asupra-i, ca să pledați cauza noastră, ce este dreaptă și care interesă atât pe voi cât și pe noi.

„De și Stat secundar, România are și ea valoare în ochi(i) Europei și în echilibrul ei. Ea neutralizează acest mare rău al Dunării, unul din principalele arterii ale continentului. Ați fost destul de puternice ca să preîntâmpinați, fiți destul de înțelepte ca să prevedeați răul.

„Greșalele diplomației să nu mai formeze același nod al chestiei Orientului pe care sabia voastră l-a tăiat.

„Asigurați-ne autonomia și nu îngăduiți ca să fim nici Pașalâc turcesc, nici Provincie rusească sau austriacă.

„Aceasta ar fi în contra interesului Europei și după cum a zis un mare orator Englez: *în contra dreptului.*

„Ministerul care dirige treburile Engliei, s-a arătat tot-deauna apărător al dreptului națiilor; părsind astăzi apărarea drepturilor României nu și-ar schimba politica, și nu și-ar înmulți numărul inamicilor săi.

„Cât pentru Franța, România ce tot-deauna a simțit o vie simpatie pentru dânsa, își întoarce ochi(i) asupra-i ca spre o soră mai mare în civilizație și progres și adastă de la dânsa sprijin și protecție.”

Îată ce zice Europei tăcerea României. Și noi, ca să încheiem, ne întoarcem la o considerație dezvoltată în această scriere și întrebăm: Care a fost cauza amestecului Rusiei în Principatele Române? Călcarea drepturilor Principatelor de Poarta Otomană.

Aceleași cauze n-ar produce aceleași efecte?

Mijlocul cel mai sigur pentru Occident de-a desființa influența rusă în Orient, nu este de-a șterge până și urmele binefacerilor rusești; ci de a garanta drepturile popoarelor și de ala da mai mult decât le dăduse Rusia.

Puterile occidentale se îndoiesc oare de izbânda unei asemenea politici?

Tratatul din Paris fi-va oare numai o hârtie scrisă?

FINE.